Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 20 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 33 (7847). ★ Мах 3 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

Информационни хоам

1990 шера 16 марта дIахо болх бир КПСС ЦК Пленумо. Пленуме йийцар КПСС Устава проект, ден повестка кхыдола дешаш.

Пленума балха юкъе дакъа лаьцар парте горкомийн райкомийн, цхьайолча юххьанцарча парторганизацей парткомий секретараша, хIаьта иштта КПСС-гарча СССР халкъа депутаташа.

Пренешка къамаьлаш дир К. Салыкова, — экологе а IалаIа ресурсех дикагIча тайпара пайда эцара а йолча СССР Лакхехьарча Совета Комитета председатела, К. З. Ромазанова — Карагандински металлургически комбината сталевара, А. С. Мякотас — Украина Компарте Полтавски обкома хьалхарча секретара, В. А. Чурилова — КПСС Ханты-Мансийски окружкома хьалхарча секретара, Тюменски область, Е. К. Лигачева — КПСС ЦК секретара, А. Д. Лизичева — Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен Керттерча политически управлене начальника, М. Ш. Шаймиева — КПСС Татарски обкома хьалхарча секретара, Г. В. Сивеца — «Ижевский механический завод» яхача производственни объединене парткома секретара, Р. Г. Яновске — КПСС ЦК-рча общественни Iилмай Академе ректора, Н. А. Назарбаева — Казахстана Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. И. Зейскова — КПСС Ворошиловски райкома хьалхарча секретара, г. Москва, С. В. Рафаилова — «Советская» яхача шахта парткома секретара, Донецки областа г. Макеевка, Б. Б. Пономарева — Иркутски политехнически института парткома секретара, М. М. Бурокявичуса — Литва Компарте (КПСС платформа тIа) хана йолча ЦК хьалхарча секретара, Л. Н. Зайкова — КПСС ЦК секретара, С. И. Гуренкос — Украина Компарте ЦК шоллагIча секретара, В. И. Митрохина — Московски лакхерча партийни школа парткома секретара, Г. Ч. Ширшина — КПСС Тувински обкома хьалхарча секретара, Г. И. Ануфриева — Куйбышевски авиационни завода слесара - сборщика, Б. М. Володина — КПСС Ростовски обкома хьалхарча секретара, Ю. А. Прокофьева — КПСС Московски горкома хьалхарча секретара, В. В. Чикина — Мински сахьаташ деча завода парткома секретара, А. А. Ружицке — Украина Компарте Черкасски обкома хьалхарча секретара, С. А. Ниязова — Туркменистана Компарте ЦК хьалхарча секретара, Ю. Н. Шогина — КПСС Жуковски горкома хьалхарча секретара, Московски область.

КПСС Устава проект кхы тIа тоаяра а ЦК Пленума кхыдола документаш кийчдара а йолча редакционни комиссе цIерагIа къамаьл дир Г. П. Разумовске.

«КПСС XXVIII съезд гулъяра ханах, отчетно-хоржамий кампани парте чакхъяккхарах, съезда делегаташ оттабара нормах а уж харжара порядках а» соцам тIаийцар Пленумо.

Редакционни комиссена а ЦК Политбюрона а Пленумо тIадиллад хьауха замечанеш ювцача хана наха яхар теркал а деш, КПСС Устава проект кхы тIа тоаелга (проект кепайоазон тIа араяргья).

Пленумо соцам баьб Российски партийни конференци чакхъяккхара хьакъехьа.

Пленумо могайир КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссех йолча положене проект.

КПСС ЦК Пленум чакхйоалаш къамаьл дир М. С. Горбачева.

Цу тIехь ший болх чакхбаьккхар КПСС ЦК Пленумо.

КПСС XXVIII съезд гулъяра ханах, отчетно-хоржамий кампани парте чакхъяккхарах, съезда делегаташ оттабара нормах а уж харжара порядках а

1990 шера 16 марта баь КПСС Центральни Комитета Пленума соцам

1. КПСС ЦК сентябрьски (1989 ш.) Пленума соцам хувца а хувцаш, Советски Союза Коммунистически парте аргIанара XXVIII съезд 1990 шера 2 июле г. Москве, съездий Кремлевски Дворец гулйойла.

2. Съезде дувца укх тайпара дешаш оттадолда:

1). Перестройка леламахи парте декхарехи. КПСС Центральни Комитета отчет. Докладчик — КПСС ЦК Генеральни секретарь н. Горбачев М. С.

2). КПСС Центральни ревизионни комиссе отчет. Докладчик — КПСС Центральни ревизионни комиссе председатела заместитель н. Низовцева А. А.

3). «Гуманни, демократически социализмага» яхача КПСС платформах.

4). КПСС Уставах.

5) КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссех йолча положенеех.

6). Парте центральни органаш харжар.

Нийса лоархIалда КПСС платформаца а Уставаца а дувзаденна дола дешаш хьалхарча дешах йолча доклада тIа оттадар.

3. КПСС XXVIII съезде бохийтараш парте 4 эзар членагара цхьа делегат хоржаш бохийталба.

4. КПСС XXVIII съезда делегаташ шеррача демократически кIийлен тIа, дикагIвар харжа гIерташ а альтернатива йолаш а харжанза баргбоацаш лоархIалда, берригача коммунисташа юкъарчал доацаш дакъа а лоацаш.

Партийни организацеша, коммунисташа, парте боацараша тела предложенеш (уж йоалаю) теркал а еш, КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара партийни строительствай кадрови политикай дешашта йолча КПСС ЦК комиссе кийчъяь предложенеш тIаэцийла.

ТIаийцача порядкага хьежжа хержача делегатий списканаш кийч а йий. КПСС XXVIII съезде дIачулу областной краевой партийни конференцеша, союзни республикай компартей съездаша, хIаьта Украина, Белоруссе, Узбекистана, Казахстана компартешна — областной партийни конференцеша, г. Москве — КПСС районни партийни организацеша.

Советски Эскара, ТIема-Форда Флота, чурча а погра-ничнии а бIуний партийни организацешта чубоагIача коммунисташа КПСС XXVIII съезда делегаташ хорж Герзашцарча Низий йоагI-йоагIача объединеней, бIуний тайпай а хьисапий а партийни конференцашка.

Доазол дехьарча партийни организацешта чубоагIача коммунисташа КПСС XXVIII съезда делегаташ хорж шоай партийни конференце, из хул г. Москве.

5. Отчетно - хоржама кампани чакхъяккхара порядок а ха а оттаю союзни республикай компартей ЦК-ша, РСФСР-ча КПСС крайкомамаша, обкомаша.

Городской (районни партийни структура йолча городашка) окружной, областной, краевой партийни конференцей, союзни республикай компартей съездий делегаташ харжара порядок оттаю йоагI-йоагIача партийни комитетий пленумаша. Конференцийи съездийи делегаташ хоржача хана, партийни органащ хьаеча хана пайда ийболба КПСС XXVIII съезде делегаташ харжара долча хьисапех, хIаьта иштта КПСС Устава кердача проекта положенешка хьежжа.

6. Конференцешка, съездашка делегаташ харжара демократизаци яр духьа, хIаьта иштта партийни органий кулгалду органаш харжар духьа белгалду:

хержарг лоархI кхыча кандидател дукхагIа гелосаш гулъяьраш, бакъда, собране дакъа лаьцача КПСС члений, конференце, съезда делегатий, партийни комитета е хоржача кхыча органа члений аханел дукхагIчар тIехьа кхаж тессабале;

йоагI-йоагIача парторганизаце е компарте эггара лакхера орган йолча партийни собране, конференце, съезда бокъо я партийни комитета хьалхара секретарь е хоржаш вола кхывар органа собране, конференце е съезда ерригача составаца харжа. Из деча хана — хоржащ вола саг дIахо йодача хана хувцара порядок оттаю.

Цу положенешца хьалхле лелае еза КПСС керда Устав тIаэццалца.

7. Отчетно - хоржама собранешка, конференцешка, союзни республикай компартей съездашка кIоаргга а массе сагIорахьара а партийни организацей гIулакхаш, партийни болх овлангара денз тоабара де деваращ, парте XXVIII съездага йола КПСС ЦК Платформа, КПСС Устава проекташ ювца еза. ЛоархIаме да отчеташа а хоржамаша а, съезда еча ерригача кийчоно коммунистий бе-бе уйлаш хьагучаяхара гIо дар, къамаьлаш моллагIчун хеташ долчун сий деш хилар, кIезигагIбарий шоай позици дIайовзийта йиш хилар. Собранеш, конференцеш, съездаш корта болаш чакхъяха еза, общество, цун чурча вахара демократизаци яра, парте барий Iаьдал чIоагIдара керттерча дешай хьакъехьа коллективни предложенеш кийчъеча парте лоархIами болхи чIоагI а беш.

КПСС XXVIII съезда кийчо яро гIо де деза коммунисташ идейни а организационни а кхотабара, хIара партийни организаце денал айдара, обществера КПСС авангардни лоархIам чIоагIбара, перестройка кIоаргъяра декхараш кхоачащдеча цун хьинар айдара.

Къаьстта теркам тIабахийта беза перестройка гIулакха мутIахьа бола коммунисташ, партийни организацеша хьаллаьца, партийно - политически методаш караерзаяь керда нах партийни балха юкъеозара, парте XXVIII съезда решеней кIийлен тIа КПСС кердайоакххача хьадда гIулакхаш - чакхдаха низ дIакхоачарг а болаш.

8. Ерригсоюзни XIX-ча партийни конференце установкашка хьежжа, хургйолча партийни съездашка а конференцешка а цаIаш йола контрольно - ревизионни комиссеш харжа йиш я. КПСС XXVIII съезд хиллалца шоай практически балха тIа контрольно - ревизионни комиссеша хьалхле лелае йиш я КПСС ЦК чIоагIъяьча хана йолча положенешца («Известия ЦК КПСС» № 1, 1989 ш.).

9. ЦК Политбюрона тIадуллалда КПСС XXVIII съезда кийчо ярца бувзабенна болх КПСС ЦК членаш а членалла кандидаташ а, моттигашкара партийни актив шерра юкъеозаш, гласно а гуччахьа а белга. Съезде хержача делегатех КПСС съезда керттера документаш а резолюцеш а кийчъяра комиссеш (группаш) вIашагIъехкача нийса хургда.

Российски партийни конференцех

1990 шера 16 марта баь КПСС ЦК Пленума соцам

1. Нийса лоархIалда КПСС XXVIII съезд хилалехьа Российски партийни конференци гулъяр.

2. Конференце делегаташ, Российски Федерацегара КПСС XXVIII съезде партийни организацешкара хержа делегаташ хулга оттадолда.

3. Конференци кийчъелга а чакхйоаккхилга а тIадуллалда КПСС ЦК Российски Бюрона. Цу гIулакха лаьрхIа кийчо яра комитет вIашагIйоллийла йоагI-йоагIача партийни комитетий пленумашка хержача (хIара организацегара цхьацца хоржаш) краевой, областной, окружной, Московски городской партийни организацей викалех.

СССР Лакхехьарча Совета Председателах

Советски Социалистически Республикай Союза халкъа депутатий съезда соцам

СССР халкъа депутатий съездо соцам бу:

СССР Лакхехьарча Совета Председателалла новкъостЛукьянов Анатолий Иванович харжа.

ШОАТТА ДИ. НАЗРАНОВСКИ «ЭЛЕКТРОИНСТРУМЕНТ» ЗАВОДЕ

Март бетта республикас даьккхача унзарча бархI ден хьакъехьа республикански газетий корреспонденташца къамаьл деш КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Доку Гапурович Завгаева белгал ма даккхара, Назрановски района цхьайола предприятеш болх ца беш е юкъ-юкъе мара болх ца беш, биззача боарамагIа болх ца беш хилар.

Ховш ма хиллара, город Назране хиина митинг дIайохаеш, цига хиннача ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода болхлоша дош делар цу деношка шоай предприятена тIадиса декхар шоаттен кIирани деношка къа а хьегаш, тIера доаккхаргда, аьнна.

Шоаш деннача деша дай болаш хьабоагIа уж. ДIадахача шоатта дийнахьа тха фотокорреспондента И. Плиева даьхад ер сурташ. Лакхерчун тIа шоана гу упаковочни участка бригада. Цун кулгалхочо М. Нальгиевас яхачох, план 140 процент кхоачаш а еш, къахьег хIанз коллективо.

Масала, хьаэцаргъя вай сборочни цех. Нагахьа санна митинг хилалехьа бархI бIаь электросверлилка арахецаш хиннаяле, хIанз цул пхи-ялх бIаь дукхагIа хьаю уж. Кхаж тесса баьнначул тIехьагIа, 18 марта болх беш хилар цхьайола участкаш. Из цар ду бетта а хьалхарча квартала а производственни план толаме кхоачашъяр, потребителашта хьалхашка цIий ца балар духьа.

Укх деношка къаьстта хьинаре къахьег коммунистически къахьегама ударника, завода профсоюзни организацен администрацен дика болх барах дуккхаза баркалаш кхайкадаьча Дакиева Радимхана а Кодзоева ВахIидата а (лохера сурт).

Назране митинге гулбенача мехка хьалхашка шоаш денна дош дизза кхоачащдеш ба «Электроинструмент» завода болхлой. Цудухьа царна дег тIара баркал ала ловра тхона.

КПСС XXVIII СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТАШ ХАРЖАРА ПОРЯДОК

КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара порядок парте шерра ювцаш я. Коммунисташа цу деша бокхха лоархIам бу, делегатий составагIа тийша эггара хьалхарча аргIагIа съезда итогаш хургйолга нийса а лоархIаш. Уж шерра тIехьа ба КПСС съезда делегаташ, союзни компартей съездий, краевой, областной партийни конференцей делегаташ а санна, хоржалга альтернативни характер йолаш хилийтара, мехка лакхехьарча партийни форума состав вIашагIйоллача дакъа лаца хIара коммуниста таро хилийтара.

Партийни организацешта, коммунисташта, общественноста хетар теркал а деш КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара укх тайпара порядок хилийта лаьрхIад.

Съезда делегаталла кандидаташ оттабу юххьанцарча партийни организацеша. КIезига нах чубоагIача организацей коммунисташа уж таронаш чакхйсах парте райкомашен горкомашен еча кустовой собранешка. Уж еча хана Iалашде деза кандидаташа вIашн къувсалга, альтернативность, цар политически а моральни а гIулакхий объективно мах белга. ЛоархIаме да уж парте членаш наха лоархIаш хилар, перестройка процессе дикагIча оагIорахьа шоаш хьабовзийта а парте политика кийчъечен кхоачашъечен хьинаре дакъа лаца могаргдола а болхлой класса, ахархой, интеллигенце сий долашагIа бола викалаш хилар.

Кандидаташта таро яла еза партийни политикай практически балхен керттерча дешаех йола шоай позици-партийни организацешка а массови информаце средствашка а дIаювцийта. Партийни организацеша шоай кандидатура хьаллоацаш болх бе йиш я кхыча парторганизацешка а.

Делегаташ харжара порядкага хьежжа оттабаь кандидаташ бувца йиш я районни, городской партконференцешка. Из деча хана теркалду КПСС берригa членаш районе е городе мел дукха ба, альтернативни предложенеш оттаяра йола таро хилар. Теркалду, мел чIоагIа хьинаре уж е вожаш кандидаташ хьаллоац. Кандидатураш оттаярах йола решенеш собранешкеи конференцешкеи тIаэц цига дакъа лоацараш та бакъахьа хеттача тайпара гуччахьа е къайлагIа кхаж тоссаргболаш. Оттабаьча кандидатий список кепатох.

КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара порядок партийни организацей, союзни компартей пленумаша белгалъю областной, краевой коммунисташта хетари партийни организацей балха хьалашн теркал а деш. Из деча хана делегаташ духхьалара хоржамаш деш харжа а йиш я партийни цхьа мандат йолчеи дукха мандаташ йолчеи хоржамий округашка гIолла.

Цхьа мандат йолча округашка гIолла деш дола хоржамаш. Уж деча хана пленумо хорж КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара йола комисси. Юххьанцарча партийни организацей, парте райкомий, горкомий предложенегIа, партийни структурен КПСС ЦК чIоагIъяь викалий нормен теркал а еш, комиссе вIашагIйохк хоржамий округаш. Округаша чулоацаш хила йиш я массехк районни (городской) партийни организаци. Округашка вIашагIйохк окружной хоржамий комиссеш.

Окружной хоржамий комиссеша тIахьожам лоаттабу юххьанцарча парторганизацешка хоржамаш дара, хьаду съезда делегаталла кандидат коммунисташта дIавовзийтара дола хьалаш, округе гIолларча хоржамий бюллетена текст чIоагIъю, Iалашду бюллетенаш кийчделген уж юххьанцарча партийни организацешка дIакхоачийталген, округе гIолла хоржамий результаташ оттаю.

КПСС XXVIII съезда делегат хоржаш къайлагIа кхаж тассара долча бюллетена тIа дIаязъю юххьанцарча парторганизацеша оттаяь ерригa кандидатураш, хIаьта округа массехк район (город) чулоацача моттигашка — районни (городской) партконференцеша хьаллаьца йола кандидатураш.

Хоржамий округа доазонашка съезда делегат харжара, къайлагIа кхаж тоссилга чакхдоакх юххьанцарча (юххьанцарчар бокъо йолча цехови) партийни организацешка. Цу гIулакха цар хорж счетни комиссеш. Кхаж тоссилга чакхдоакх районни, городской партконференцешка бахийта делегаташ хоржаш санна цу организаце учете латтача коммунистий спискаех.

Хоржамаш чакхдаьнна раш лоархI, нагахьа санна округа КПСС членех аханел дукхагIбараш цига дакъа лоацаш хиннабале. Хоржамашка дакъа лоацаш хиннарех аханел дукхагIбараша цхьаккха кандидата тIехьа кхаж тесса йоацача округашка, шозлагIа кхаж тасса беза цхьоалагIа тур йолча хана эггара дукхагIа тIехьа кхаж тессача шин кандидатурах цаI харжара.

КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара итогаш дIакхайкаю областной, краевой партийни конференцега е союзни республика компарте съездага партийни комитета пленумо вIашагIъеллача комиссе. Нагахьа санна округе гIолла хоржамаш нийса даь доацаш лаьрхIа дале, хIаьта иштта хоржаш хиннача кандидатех цхьаннена а тIехьа кхоачам хиллал кхажамаш тайса деце, цу даькъе шозлагIа кхаж тессачул тIехьагIа а, КПСС съезде вахийта делегат мукъа йолча мандате хорж юкъарчал доацаш областной, краевой партийни конференце, союзни республика компарте съезде.

Дукха мандаташ йолча хоржамий округашка гIолла деш дола хоржамаш. Уж деча хана пленумо ювц районни, городской партконференцеша хьаллаьца йола ерригa кандидатураш, хIаьта областа, края, республика ерригача партийни организацешта КПСС XXVIII съезда делегаталла кандидатий цаI йола список чIоагIъю. Пленумо вIашагIйол КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара йола областной, краевой, республикански комисси.

Кандидатий список кепатох кепайоазон тIа, царех хIаране лоацца биографически даннеш белгал а еш. Цу спискага хьежжа комиссе къайлагIа кхаж тассара дола бюллетенаш чIоагIду, мел эшаш дола бюллетенаш кийчду, уж дIадохьийт юххьанцарча партийни организацешка кхаж тоссалга вIаштIехьдоаккхача парте райкомашка, горкомашка. Цу гIулакха лаьрхIа парте райкомашен вIашагIйохк счетни комиссеш. Счетни комиссеш хорж иштта юххьанцарча (цехови) партийни организацешка а.

Партийни комитета пленумо вIашагIъеллача комиссе дIахойт областной, краевой партийни конференцега, союзни республика компарте съездага кхаж тассара результаташ. Хоржамаш нийса хиннараш лоархI, нагахьа санна областной (краевой) партийни организаце, союзни республика компарте составах аханел дукхагIбараша кхаж тоссача дакъа лаьца дале. Нагахьа санна хоржамаш хиннадеце е мукъа мандаташ юхедиса дале делегаташ хорж юкъарчал доацаш областной, краевой партийни конференце, союзни республика компарте съезде.

Дукха мандаташ йола округаш вIашагIйохка йиш я группаш еш районни (городской) парторганизацешка. Из деча хана царех хIаране чухь вIашагIйол окружной хоржамий комисси.

Парте обкома, крайкома, союзни республика компарте ЦК пленума, решенегIа съезде бахийта делегаташ харжа бокъо яла йиш я КПСС ЦК викалашта оттаьйча нормага хьежжа е дукхагIа коммунисташ болча юххьанцарча партийни организацешка юкъарчал доацаш. Из деча хана парторганизаце хул цхьа мандат йола е дукха мандаташ йола хоржамий округ. Херже делегаташ юкъе хьу областной, областной парторганизацешкара, союзни республика компартешкара болча КПСС XXVIII съезда делегаташта.

Долаш долча КПСС Уставага хьежжа парте съезда делегаташ харжа йиш я къайлагIа кхаж а тоссаш областной, краевой партийни конференцешка а союзни республикай компартей съездашка а. Нагахьа санна цу тайпара порядок йолаш хоржамаш дале хоржамий процесс бокъонца демократически хургья. Из деча хана хоржамаш ду альтернативни ларда тIа юххьанцарча парторганизацеша оттабаьн районни (городской) партконференцеша хьаллаьцан болча кандидатех делегаташ а хоржаш.

Кхаж тассара результаташ белгалдеча хана, хIанз долаш долча КПСС УставагIа лаьрххIача тайпара доацаш, КПСС XXVIII съезда делегаталла хержараш лархIа боагIар кхыча кандидаташка диллача кхаж тоссача дакъа лаьцача конференце, съезда делегаташ болча КПСС членех аханел дукхагIбараша тIехьа кхаж тесса кандидаташ.

Хувцамаш данза даргдоацаш да Советски Эскара, ТIема-Форда Флота, Чурча а Погранични а бIун партийни организацешкара КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара порядкана а. Хьалха уж хоржаш бар территориальни парторганизацей делегаташца цхьана. ХIанз уж харжийта лерхI юкъарчал доацаш военни округай, флотий, Герзашцарча Низий объединеней, тайпай, Чурча бIун управленей, Погранични бIун округай партийни конференцешка. Доазол арахьа долча Советски Эскара, ТIема-Форда доакъой партийни организацешка латтача коммунистех аьлча, уж, хьалха а санна XXVIII съезда делегаталла хоржаргба бIун соединеней партийни конференцешка. Из деча хана эскаре гIулакх деш болча коммунисташа дакъа лоацаргда территориальни конференцешка, союзни компартей съездашка йолаш йолча практикага хьежжа, цар йиш я йсагI-йоагIача партийни органашка харжа а херже хила а, цхьабакъда территориальни парторганизацешкара КПСС съезда делегаташ хоржача юкъе дакъа лоацаш хургбац.

Бакъахьа хургда доазол арахьа болх беш йолча советски учреждеией партийни организацешта г. Москве е йиш йолча партийни конференце съезда делегаташ харжа таро ялча.

Комиссена хетачох, КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара йолча укх порядках пайда эца мегаргбар кхыча партийни съездийи конференцейи делегаташ хоржача хана.

Иштта оттаде доагIаш дар, областной, краевой партконференцеша, союзни республикай компартей съездаша КПСС XXVIII съезда адресагIа партийни организацешта хетар теркал а деш кийчъяь йола парте центральни органий состава юкъе гIоргйолча кандидатурай хьакъехьа предложенеш йоахкийталга а.

ПАРТИЙНИ СТРОИТЕЛЬСТВАЙ КАДРОВИ ПОЛИТИКАЙ ДЕШАШТА ЙОЛА КПСС ЦК КОМИССИ.

Советски Социалистически Республикай Союза Закон

СССР Президента пост оттаярахи

СССР Конституцена (Керттерча Закона) хувцамаш а тIатохараш а дарахи

Мехка кIоаргга еш йола политически, экономически эргалонаш дIахо дегIакхувлилга Iалашдара, конституционни строй, гражданий бокъонаш, кортамукъале, кхерамзле чIоагIъяра, СССР Паччахьалкхен Iаьдалеи управленеи лакхерча органаша вIаши леладу гIулакхаш тоадара духьа СССР халкъа депутатий Съездо соцам бу:

1. Советски Социалистически Республикай Союза Президент пост чIоагIъе.

II. Оттаде, СССР Президента пост оттаяро союзни а автономни а республикай конституцеша, СССР Конституце чIоагIъяь йола союзни а автономни а республикай правови положени ца хувцилга, компетенцена доазув ца оттаделга.

11. СССР Конституцена (Керттерча Закона) ер хувцамаши тIатохараши де:

1) Цун преамбулера юкъера дIадаха «Коммунистически парте — дерригача халкъа авангарда кулгалдара лоархIам лакхбеннаб» яха дешаш.

2) 6, 7, 10, 11, 12, 13, 51-гIа статьяш укх редакцех хилийта:

«**Статья 6.** Советски паччахьалкхен политика оттаеча, паччахьалкхен а общественни а гIулакхашта доал деча дакъа лоац Советски Союза Коммунистически парте, кхыйолча политически партеша, хIаьта иштта халкъа депутатий Советашка, кхыча формашка хержача шоай викалашка гIолла профсоюзни, кагирхой, кхыча общественни организацеша, массови боламаша.

Статья 7. Ерригача политически партеша, общественни организацеша, массови боламаша шоай программашеи уставашеи белгалъяьха функцеш кхоачашъеш, Конституце а советски законий а доазонашка гIулакхаш леладу.

Низбарца советски конституционни строй а социалистически паччахьалкхен бIарччал а хувца, цун кхерамзле йохае, социальни, тайп-тайпарча къамашта динашта юкъе дов даха лерхIаш йола партеш, организацеш, боламаш хьадайта, царга болх байта бокъо лац».

Статья 10. СССР Экономически система советски гражданий доалахьеи, коллективни а паччахьалкхен а доалахьен кIийлен тIа дегIаух.

Паччахьалкхен хьакхолл доалахьен тайп-тайпара формаш дегIанхувлара эшаш дола хьалаш, иштта уж цхьатарра лораелга Iалашду.

Лаьтта, цун ченаш, хий, баьцовгIий а хьайбай а дуне цу территоре тIа дахача халкъий доалахье я, халкъа депутатий Советий кара я, хIаьта цо гражданашта, предприятешта, учрежденешта, организацешта пайда эца дIалу.

Статья 11. СССР гражданина доалахье я цуи шийрузкъа да, хIаьта цунах материальни а духовни а эшараш кхоачашдара, шийлоIаме боахама, кхыдола закона бокъо луш дола гIулакхаш леладара пайда ийбу.

Гражданина доалахьа хила йиш я къахьегама доходий чотагIа, иштта кхыча законний кIийлен тIа нийца дола потребительски а производственни а лоархIам бола рузкъа, гражданий доалахьа хилийта бокъо ца луча доалахьена тайпашкара дIанкхача.

Ахархой а шоай а гIона боахамаш леладара, иштта законаца белгалдаь кхыдола гIулакхаш чакхдахара духьа гражданашка тIехьенгара тIехьенга а кхоачаш лаьттан участкаш хилийта, царех пайда эцийта бокъо лу.

Гражданина тIехьенгара тIехьенга кхоачача доалахьен бокъо законо могаю а ю лора а ю.

Статья 12. Коллективни доалахье лоархI арендни предприятей, коллективни предприятей, кооперативий, акционерни обществай, боахамий организацей, иштта кхыча объединеней доалахьенах. Коллективни доалахье хьакхолл законаца белгалъяьча способагIа паччахьалкхен доалахье эргаяккхара, гражданашеи организацешеи шоай лоIаме доалахье вIашагIтохара наькъаца.

Статья 13. Паччахьалкхен доалахье лоархI юкъара-союзни доалахьенах, союзни республикай доалахьенах, автономни республикай, автономни областай, автономни округий, краяй, областий, кхыча административно-территориальни единицай доалахьенах («коммунальни доалахьенах»).

Статья 51. СССР гражданашта политически партешка, общественни организацешка вIашагIкхета, политически хьинар, самодеятельность дегIанхувлара, цар тайп-тайпара хьашташ кхоачашдара гIо деш долча массови боламашка дакъа лаца бокъо лу.

Общественни организацешта шоай уставни декхараш толаме кхоачашдара долча хьалашта гаранти лу.

1. СССР Конституцена ер чулоацам бола керда 15^{1}-гIа глава юкъейоалае еза:

«15^{1}-гIа глава. СССР Президент».

Статья 127. Советски паччахьалкхен — Советски Социалистически Республикай Союза керте латтар СССР Президент ва.

Статья 127^{1}. СССР Президентал хила йиш я ткъаь пхийтта шерал кIезигагIеи шовзткъеи пхиъ шерал дукхагIеи ха яьнна воаца СССР гражданин. Цхьа саг оттаьча шин ханал дукхагIа СССР Президентал хила йиш яц.

СССР Президент СССР гражданаша массане юкъарча, цхьатарррарча, духхьаларча хоржамий бокъон кIийлен тIа къайлагIа кхаж тоссаш пхе шера хорж.

СССР Президента поста кандидатий дукхала доазув оттадац.

СССР Президент харжара хоржамаш бокъонца хиннал га лоархI нагахьа санна харжархоех шовзткъеи итт процент кIезигагIа боацачар цига дакъа лоаце.

Харжалга лоархI бIарчча Союзе, иштта дукхагIйолча союзни республикашка гIолла кхаж тоссача дакъа лаьцача харжархоех ахнел совгIа болчар тIехьа кхаж тесса кандидат.

СССР Президент харжара порядок СССР Законо белгалйоаккх.

СССР Президент халкъа депутат хила йиш йолаш вац.

СССР Президент волча сага духьал цу балха тIара мара кхы алапи нийде йиш йолаш вац.

Статья 127^{2}. СССР Президента ше из декхар хьатIаэцаш СССР халкъа депутатий Съезда заседане дув буъ.

Статья 127^{3}. СССР Президент:

1) Советски гражданий бокъонаши кортамукъалени, СССР Конституци, законаш лорадара гаранти санна ва;

2) цо СССР Союза, союзни республикай суверенитет, мехка кхерамзлеи территориальни бIарччалеи лораяра, СССР къаман-паччахьалкхен устройства принципаш кхоачашъяра хьакъехьа де дезараш тIаэц;

3) мехка а дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка а Республикай Союза цIерагIа гIулакхаш леладу;

4) СССР паччахьалкхен Iаьдалеи управленеи лакхехьарча органаша вIаши гIулакхаш леладелга Iалашду;

5) СССР халкъа депутатий Съезде хIара шера мехкарча хьалах йола отчеташ ю, СССР Лакхехьарча Советага СССР чурчеи арахьарчеи политика эггара лоархIамегIдолча дешаех бола хоам бу;

6) СССР Лакхехьарча Совета хьалхашка СССР Министрий Совета Председатела, СССР халкъа тIахьожама Комитета Председатела, СССР Лакхехьарча суда председатела, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитра посташ тIа бахийтара йола кандидатураш оттаю, хIаьта цул тIехьагIа уж кулгалхой чIоагIбара духьа СССР халкъа депутатий Съезда хьалхашка оттабу; СССР Лакхехьарча Совете, СССР халкъа депутатий Съезде СССР Лакхехьарча суда председателагара дIанкхача уж белгалбаьха бола кулгалхой шоай декхарех мукъабалийтарах йола представлени лу;

7) СССР Лакхехьарча Совета хьалхашка СССР Министрий Совет отставке яхийтарах е цунга отставка тIаэцийтарах дола дош оттаду; СССР Министрий Совета Председателаца дага а ваьле СССР правительства член декхарех мукъа а воалийт, дIа а оттаву, тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совете из чIоагIве представлени а луш:

8) СССР законашта кIала кулгаш язду: иштта цун бокъо я закон шин кIирал тIехьа ца доалийташ, ше раьза ца хилар бахьанашца СССР Лакхехьарча Совете, цIаьхка дувцаргдолаш а кхаж тоссаргболаш а юхалу. Нагахьа санна, СССР Лакхехьарча Совета хIара палато шоаш хьалха тIаийца решени кхаьннех шин даькъо кхаж тоссаш чIоагIйой СССР Президента закона кIала кулг язду.

9) СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши соцае бокъо я;

10) цо мехка оборона Iалашъеча паччахьалкхен органий балха координаци ю; из СССР Герзашцарча Низий Лакхехьара главнокомандующи ва, цо СССР Герзашцарча Низий Лакхехьара командовани чIоагIъю, хувц, лакхехьара тIема цIераш тел, тIема трибунале судахой балха хьожабу;

11) цо переговораш а ю, СССР дунен халкъашта юкъерча договорашта кIала кулгаш а язду, ше волча акредитованни болча доазол дехьарча паччахьалкхений дипломатически викалий верительни а отзывни а грамоташ дIаэц; доазол дехьарча паччахьалкхенашка, дунен халкъашта юкъерча организацешка СССР дипломатически викалаш балха дIахьожа а бу, юха цIа а бех; лакхехьара дипломатически рангаши, иштта кхыйола, лаьрхIа цIераши лу;

12) СССР орденаши медалаши лу, СССР сийлен цIераш тел;

13) СССР гражданство ялара, безам бар кхычахьа дIавахийтара, советски гражданство дIаяккхара, кхычахьара хьавена саг тIаэцара дешаш къестаду; къахетам бу;

14) юкъара, е цхьадолча даькъе мобилизаци елга дIакхайкаду; нагахьа санна, СССР-ца тIом хьоабой тIема хьал дIакхайкаду, хIаьта, из дош кхы тIехьа ца доаккхаш СССР Лакхехьарча Совете дувца оттаду;

СССР лораяра, цун гражданашта кхерамзле Iалашъяра хьашташ теркал а деш цхьаццайолча моттигашка тIема положени юкъейоалаярах дIакхайкаду. ТIема положени юкъейоалаяра порядоки режими законаца белгалъю.

15) СССР лораяра, цун гражданашта кхерамзле Iалашъяра духьа къаьст-къаьстача моттигашка тIема, е чрезвычайни положени юкъейоалае лерхIилга дIакхайкаду, хIаьта нагахьа санна, эшаш хуле из положени Лакхехьарча Совета Президиума, е йоагIаш йолча союзни е республика паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа дехарагIа, е цар бартагIа мара юкъейоалаяц. Нагахьа санна, цу тайпара барт бе вIаштIехьа ца доале чрезвычайни положени тIанийца решени СССР Лакхехьарча Совете чIоагIъе дIачу а луш юкъейоалае. Цу дешах бола СССР Лакхехьарча Совета соцам тIаэц цун члений юкъарча дукхалах кхаьннех шин даькъо тIехьа кхаж тоссе.

Цу пункта хьалхарча даькъе белгалъяьхача моттигашка временни президентски доалделга юкъедоаладе йиш я союзни республика суверенитет а территориальни бIарччало а лора а еш.

Чрезвычайни положене режим, хIаьта иштта президентски доалделга законаца оттаду;

16) СССР Конституце 117-ча статьяс белгалъяьккхача порядкаца а тIехьа вIашка ца йоагIаш СССР Лакхехьарча Советан Союзан Советеи Къамий Советеи тайп-тайпара уйлаш хилча СССР Президент мегаргйола решени тIаэцаргйолаш къовсама дешага хьож. Нагахьа санна, уж шоайла барта бига ца моге, иштта цу гIулакхо СССР паччахьалкхен Iаьдалеи управленеи лакхехьарча органашка лерттIа болх байтара кхерам тIатувсаш хуле Президента СССР халкъа депутатий Съезде СССР Лакхехьарча Совета керда состав харжарах йола предложени яла йиш я.

Статья 127^{4}. СССР Президенто Федераце Совета кулгалду, цун состава юкъебоагIа союзни республикай лакхехьара паччахьалкхен кулгалхой. Федераце Совета заседанешка дакъа лаца бокъо я автономни республикай, автономни областий, автономни округий лакхехьарча паччахьалкхен кулгалхой.

Федераце Совето: къестаду союзни договор лорадара дешаш; белгалдоах Советски паччахьалкхен къаман политика вахаре чакхйоаккхачара де дезараш; иштта цо СССР Лакхехьарча Советан Къамий Советана къамашта юкъерча гIулакхашкара къовсамаш къоастадараи конфликтни ситуацена регулировани яраи йола рекомендацеш лу; союзни республикай балха координаци а ю, иштта цар СССР Президента компетенце лоархIаш дола юкъарасоюзни лоархIам бола дешаш къестадеча дакъа лоацилга Iалашду.

Шоай къаман-паччахьалкхен образованеш йоацача халкъий хьашташ хьалхьоадеш дола дешаш федераце Совете къестаду цу халкъий викалаша дакъа а лоацаш.

Федераце Совета заседанешка дакъа лаца бокъо лу СССР Лакхехьарча Совета Председатела, палатай председателашта.

Статья 127^{5}. СССР Президента кара болх беш я СССР Президентски совет, цунна декхар латт СССР чуреи арахьареи политика керттера лостамаш кхоачашдара, мехка кхерамзле Iалашъяра хьакъехьа де дезараш белгалдахарах.

Президентски совета членаш СССР Президента хорж. СССР Министрий Совета Председатель ший декхарашка хьежжа СССР Президентски совета юкъевода.

СССР Президентски совета заседанешка дакъа лаца бокъо лу СССР Лакхехьарча Совета Председатела.

Статья 127^{6}. СССР Президенто Федераце Советеи СССР Президентски Советеи цхьана заседани чакхйоаккх мехка чуреи арахьарей лоархIамегIдола дешаш къестадара.

Статья 127^{7}. СССР Президенто СССР Конституце, СССР законий кIийлен тIа а уж кхоачашдеш а мехка ерригача територе тIа низболаш дола указаш арадоах. хьожаву;

Статья 127^{8}. СССР Президента хьашташца тIакхувда сага бокъо яц, цо, нагахьа санна, СССР Конституци, СССР законаш толхадича из СССР халкъа депутатий Съездо мара дIаваккха бокъо яц. СССР халкъа депутатий Съездо цу тайпара решени тIаэц Съезда, е СССР Лакхехьарча Совета инициативагIа депутатий юкъарча дукхалах кхаьнех шин дакъо тIехьа кхаж тоссаш СССР Конституционни надзора комитета заключени теркал а еш.

Статья 127^{9}. СССР Президенто ший декхараш кхоачашделга дIатIадилла йиш я 127^{3}-ча статьяй 11-ча 12-ча пункташа белгалдаьккхача тайпара, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Министрий Совета Председатела, хIаьта декхараш кхоачашделга 127^{3} статьяй 13-ча пункта тIа белгалдаькхача тайпара — СССР Лакхехьарча Совета Председатела.

Статья 127^{10}. Нагахьа санна, СССР Президент цу е вокх бахьанех дIахо ший декхараш кхоачашде ца могаш хуле, цун полномочеш керда Президент харжалца СССР Лакхехьарча Света Председателага дIалу, нагахьа санна, уж цунга дIаяла вIаштIехьдеце — СССР Министрий Совета Председателага дIалу. Укхаза керда СССР Президент оттавара хоржамаш кхаь бетта йолча хана чакхдаха деза.

4. СССР Конституцена «СССР Президент» яха 15^{1}-гIа глава тIатохарца дувзаденна СССР Конституце укх статьяшта хувцамаши тIатохараши юкъехьо доагIа:

1) 77-ча статьяй хьалхара дакъа укх редакце хилийта:

«Союзни республика дакъа лоац ССР Союза доалахьа дола дешаш СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете, СССР Лакхехьарча Совета Президиуме, Федераце Совете, СССР Правительстве, ССР Союза кхыча органашка дувцача хана».

2) 108-ча статья тIара:

6-гIа пункт укх редакцех хилийта;

6) «СССР Лакхехьара Сотети СССР Лакхехьарча Совета Председатели харжар»;

7-гIеи 8-гIеи пункташ юкъера дIаяха;

11-гIа пункт укх редакцех хилийта;

11) СССР конституционни надзора Комитет СССР Лакхехьарча Совета Председатела представленегIа харжа.

9, 10, 11, 12, 13-гIа пункташ 7, 8, 9, 10, 11-гIа пункташ санна лархIа;

диълагIча даькъера «СССР халкъа депутатий Съезда СССР Лакхехьарча Совета Председателеи цун хьалхара заместителеи СССР халкъа депутатех дукхагIчар, кхаьнех шин дакъа кхаж тоссе юхавехалгах бола соцам тIаэцалгах» дола дешаш юкъера даха.

3) 110-ча статьяй диълагIеи пхелагIеи доакъош укх редакцех хилийта:

«СССР халкъа депутатий Съезда аргIанара заседанеш шера цхьанел кIезигагIа йоацаш чакхйоах. АргIан йоаца заседанеш чакхйоах СССР Лакхехьарча Совета инициативагIа цун цхьан палата, СССР Президента предложенегIа, СССР халкъа депутатий пхенел кIезигагIа доацача дакъо, е союзни республика паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа инициативагIа.

Хоржамаш чакхдаьнначул тIехьагIа СССР халкъа депутатий Съезда хьалхара заседани дIахьу СССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе председатела, хIаьта тIаккха СССР Лакхехьарча Совета Председатела».

4) 111-ча статьяй цхьоалагIеи ворхIлагIеи доакъош укх редакцех хилийта:

«СССР Лакхехьара Совет — массаза болх беш йола СССР паччахьалкхен Iаьдала законодательни а тIахьожама а орган»;

«палаташа цхьана еш йола заседанеш дIахьу СССР Лакхехьарча Совета Председатела е аргI-аргIагIа Союза Советеи Къамий Советеи Председателаша».

5) 112-ча статьяй цхьоалагIеи шоллагIеи доакъош укх редакцех хилийта:

«ХIара шера СССР Лакхехьарча Совета Председатела СССР Лакхехьара Совет гулъю аргIанара бIаьстенеи гуйранеи сессеш чаккхъяха, ховш ма хиллара царех хIараяр кхаь-биъ бетта хул.

АргIан йоаца сессеш гулъю СССР Лакхехьарча Совета Председатела инициативагIа, е СССР Президента предложенегIа, союзни республике, цун паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа, СССР Лакхехьарча Совета цхьан палата составах кхаьнел кIезигагIа доацача дакъо».

6) 113-гIа статья тIара:

2-гIа пункт 2-гIеи 3-гIеи пункташ санна укх редакцех хилийта:

«2) моллагIвар балха тIа СССР Президента, СССР Министрий Совета Председатела представленегIа

3) СССР Министрий Совета составеи цига деш дола хувцамаши СССР Министрий Совета Председатела представленех чIоагIду; СССР Министрий Совета предложенегIа хьа а ю дIа а йоах СССР Министерствашеи СССР паччахьалкхен комитеташи»;

3-гIа пункт юкъера яккха;

7-гIа, 13-гIа, 14-гIа, 18-гIа пункташ укх редакцех хилийта:

«7) ССР Союза компетенте доазонашка чакхдоаккх гражданий конституционни бокъонаш, паргIатонаш, декхараш кхоачашдара, доалахьеи отношеней, халкъа боахамаи социально-культурни тIиплош яраи доалделга вIаштIехьдаккхара, бюджетно - финансови система, къахьегамах доагIа алапи далареи маьхаш хьахилареи, налогообложене, гонахьара Iалам лоралареи Iалама ресурсех пайда эцараи, хIаьта иштта, кхыйолча отношеней порядкана законодательни регулировании елга».

«13) Оборонаи паччахьалкхен кхерамзле Iалашъяреи хьакъехьара керттера гIулакхаш къоастаду; берригача мехка тIема е чрезвычайни хьал кхайкаду; агрессех пхьана лорадалара дола дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашдинза даргдоацача эттача тIом дIакхайкабу;

14) машари кхерамзлени лоаттаяра хьакъехьара дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашдезача СССР Герзашцарча Низий контингентех пайда эцарах йола решенеш тIаэц»;

«18) СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши дIаяха бокъо я».

7) 114 статья оттае укх редакцегIа:

«**Статья 114.** СССР халкъа депутатий Съезде а СССР Лакхехьарча Совете а законодательни инициатива йолаш хила бокъо я СССР халкъа депутатий, Союза Совета, Къамий Совета, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийи, СССР Президента, СССР Министрий Совета, СССР Конституционни надзора Комитета, паччахьалкхен Iаьдала шоай лакхерча органашка гIолла союзнии автономнии республикай, автономни областий, автономни округай, СССР халкъа тIахьожама Комитета, СССР Лакхехьарча суда, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитра.

Законодательни инициатива бокъо йолаш я иштта шоай общественни органашка гIолла общественни организацеш а СССР Iилмай Академи а».

8) 117 статья оттае укх редакцегIа:

«**Статья 117.** Нагахьа санна Союза Совети Къамий Совети шоайла барт ца кхеташ хилча дош къоастадайта дIачулу палаташа паритетни хьисапе вIашагIйоллаш йолча барт бара комиссега, цул тIехьагIа шозлагIа цунга хьож Союза Совети Къамий Совети цхьана яьча заседане.

9) 118 статья оттае укх редакцегIа:

«**Статья 118.** СССР Лакхехьарча Совета болх вIаштIехьбаккхара вIашагIйолл СССР Лакхехьарча Совета Президиум СССР Лакхехьарча Совета Председатель керте а волаш, СССР Лакхехьарча Совета Президиума юкъе болх: Союза Совета Председатель а Къамий Совета Председатель а, цар заместителаш, СССР Лакхехьарча Совета палатий массазарча комиссейи комитетийи председателаш, кхыбола СССР халкъа депутаташ — хIара союзни республикагара цхьацца, хIаьта иштта автономни республикашкара шиъи, цаI — автономни областашкареи автономни округашкареи.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо кийчъю Съездеи СССР Лакхехьарча Совета сессейи заседанеш, вIашагIтох Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетейи болх, вIаштIехьдоаккх СССР законий проекташи паччахьалкхен вахара эггара лоархIамера кхыдола дешаши дерригача халкъо дувцилга.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Iалашду СССР халкъа депутатий Съездо, СССР Лакхехьарча Совето, цун палаташа, СССР Президента тIаийцача СССР законийи кхыча актайи текcташ союзни республикай меттала кепатеха арайоахилга».

10) 119 статья дIаяккха.

Статья 120. 119-гIа статья а лархIа укх редакцегIа дIа а язъе:

«**Статья 119.** СССР Лакхехьарча Совета Председатель СССР халкъа депутатий Съезде хорж СССР халкъа депутатех къайлагIа кхаж а тоссаш пхе шера йолча ханна, вIаштта шозза мара а ца хоржаш. Из моллагIча хана къайлагIа кхаж а тоссаш СССР халкъа депутатий Съездо юхаваккха йиш йолаш ва.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель отчет тела езаш ва СССР халкъа депутатий Съездан СССР Лакхехьарча Советан, СССР Лакхехьарча Совета Председатела арадоах СССР Лакхехьарча Совета сессеш гулъярах дола соцамаш, кхыча дешай хьакъехьа — распоряженеш».

11) 120-гIеи 121-гIеи статьяш дIаяха.

122-гIеи 123-гIеи статьяш йоагI-йоагIача 120-гIеи 121-гIеи метта лархIа.

12) 124-гIа статья 122-гIча статьяна метта лархIа, шин статьяна хьисапе из укх редакцегIа оттае:

«**Статья 122.** СССР халкъа депутата бокъо я СССР халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Совета сессешкеи СССР Министрий Советага, СССР халкъа депутатий Съездои СССР Лакхехьарча Советои оттаьча е хержача кхыча органий кулгалхошка, хIаьта иштта СССР Президентага — СССР халкъа депутатий Съезде запрос е. Шийга запрос яь орган е гIулакхера саг багагIа е яздаь жоп дала декхарийла ва Съезда цу заседане е СССР Лакхехьарча Совета цу сессе кхаь денал тIехьа ца доаккхаш.

Статья 123. СССР халкъа депутаташ мукъа хила бокъо йолаш ба гIулакха тIара е производственни декхарех СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете, цун палаташка, комиссешка, комитеташка, хIаьта иштта бахача наха юкъе депутатски болх бе эшача хана.

СССР халкъа депутат уголовни бехктокхаме оза, лаца е судебни хьисапе административни гIод тоха, выговор е йиш яц СССР Лакхехьарча Совето мукъа ца белча, хIаьта цун сессеш йолча хана — СССР Лакхехьарча Совета Президиумо мукъа ца белча».

13) 125, 126, 127 статьяш йоагI-йоагIача 124-гIча, 125-гIча, 126-гIча статьяй метта лархIа.

14) 124-ча статья тIара:

2, 3, 4, 5 пункташ укх редакцегIа оттае:

«2) СССР халкъа депутатех пхелагIча даькъал кIезигагIбоацарий, СССР Президента, союзни республикай паччахьалкхен лакхерча органий предложенийгIа Съезде оттаду Съездо тIаийца законаши кхыйола акташи СССР Конституцега хьежжа хиларах йола заключенеш.

СССР халкъа депутатий Съездо тIадиларагIа, СССР Лакхехьарча Совета предложенегIа СССР Президента указаш СССР Конституцегеи СССР законашкеи хьежжа хиларах йола заключенеш лу:

3) СССР халкъа депутатий Съездо тIадиларагIа, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, союзни республикай паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органий предложенегIа СССР халкъа депутатий Съезде е СССР Лакхехьарча Совете оттаду СССР Конституци, союзни республикай конституцеш, хIаьта союзни республикай законаш — иштта СССР законашка а хьежжа хиларах йола заключенеш:

4) СССР халкъа депутатий Съездо тIадиларагIа, СССР Лакхехьарча Совета членех пхелагIча даькъал кIезигагIа боацарий, СССР Президента, союзни республикай паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органий предложенегIа СССР Лакхехьарча Совето е СССР Президента оттаду СССР Лакхехьарча Советеи цун палатайи акташ, цар органаш хьажара юкъейихьача актай проекташ, СССР Конституци, СССР халкъа депутатий Съездо тIанйцача СССР законашка хьежжа, хIаьта СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши СССР Лакхехьарча Совето тIанйцача законашка хьежжа иштта маяххара хиларах йола; СССР-еи союзни республикайи дунен халкъашта юкъера договорни а кхыдола а декхараш СССР Конституценеи СССР законаштеи мадоагIара хиларах йола заключенеш;

5) СССР халкъа депутатий Съездо тIадиларагIа, СССР Лакхехьарча Совета, цун палатай, СССР Президента, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетейи, СССР Министрий Совета, союзни республикай паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органий, СССР халкъа тIахьожама Комитета, СССР Лакхехьарча суда, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитра, общественни организацей общественни органий, СССР Iилмай Академе предложенеегIа заключенеш лу кхыча паччахьалкхен кхыча органийи общественни организацейи нормативни правови акташ СССР Конституцега а СССР законашка а хьежжа хиларах, цар хьакъехьа СССР Конституцега хьежжа прокурорски надзор ца эшарах».

15) 125 статьяй цхьоалагIеи шоллагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде;

«СССР халкъа депутатий Съездои СССР Лакхехьарча Советои тIахьожам лоаттабу шоашта кара мел йолча паччахьалкхен органашта.

СССР Лакхехьарча Советои СССР Президентеи лостам тел СССР халкъа тIахьожама Комитета балха».

16) 130 статьяй кхоалагIеи диълагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министрий Совето кIезигагIа яле а шера цкъа ший балхах отчет лу СССР Лакхехьарча Совета, ший балхах хан-ханнахьа хоам а бу СССР Президентага.

СССР Лакхехьарча Совета ший инициативагIа е СССР Президента предложенегIа йиш я СССР правительствах ца теша, тIаккха из отставке яха еза. Цу деша хьакъехьара соцам тIаэц СССР Лакхехьарча Совета берригача членех кхо дакъа дича шин даькъал кIезигагIа боацараш тIехьахиллача».

17) 131 статья тIа: цхьоалагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министрий Совета бокъо я ССР Союза доагIа паччахьалкхенна доал дара дерригa дешаш къестаде, хIана аьлча СССР Конституцега диллача уж СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета, СССР Президента компетенце ца хиларагIа».

ШоллагIча даькъе 3-гIеи 4-гIеи пункташ укх редакцегIа оттае:

«3) гражданий бокъонаши кортамукъалени Iалашъяра, мехка хьашташ лорадара, рузкъеи общественни порядоки лораяра гIулакхаш ду;

4) мехка оборонеи паччахьалкхен кхерамзлеи Iалашъяра гIулакхаш ду»;

5-гIа пункт дIаяккха:

6-гIеи 7-гIеи пункташ йоагI-йоагIача бесса 5-гIчеи 6-гIчеи пунктай метта лархIа, укх редакцегIа оттае:

«5) кхыча паччахьалкхенашцарча гIулакхий, арахьарча торговле, доазол дехьарча мехкашца СССР-о цхьана экономически, Iилматехнически, культурни къахьегара хьакъехьара юкъара гIулакхаш ду; СССР дунен халкъашта юкъера договораш кхоачашделга а Iалашдара де дезар ду; дунен халкъашта юкъерча правительственни договораш чIоагI а ду, уж дIададьхалга дIа а хойт кхыча паччахьалкхенга:

6) СССР Министрий Совете хиланза яргйоацаш хилча комитеташ, керттера управленеш, кхыйола ведомстваш вIашагIъехк».

18) 133 статья укх редакцегIа оттае:

«**Статья 133.** СССР законийи СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета кхыча решенейи, СССР Президента Указий кIийлен тIа а уж кхоачашдара а СССР Министрий Совето арадоах соцамаши распоряженеши, уж кхоачашъярга а хьож, СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши кхоачашъе езаш я СССР ерригача територе тIа».

19) 135 статьяй диълагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министерствашеи паччахьалкхен комитеташи бехктокхаме я шоашта карарча доал дара сферай гIулакхийи уж дегIаахареи хьакъехьа: шоай компетенце боарамашка СССР законий а СССР халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Совета кхыча решенеш а, СССР Президента Указий, СССР Министрий Совета соцамийи распоряженейи кIийлен тIеи а уж кхоачашъяраи, акташ арайоах; уж вIаштIехьа а йоах, кхоачашъярга а хьож».

20) 152 статья цхьоалагIеи пхелагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде:

«Военни трибуналашкара дIанйккхача СССР еррига судаш вIашагIъехк судахойи халкъа заседателаши харжара хьисапе».

«Военни трибуналий судахой оттабу СССР Президента, хIаьта халкъа заседателаш эскаре гIулакхерча наьха собранешка гуччахьа голосовани еш хорж».

21) 171 статья укх редакцегIа оттае:

«**Статья 171.** Советски Социалистически республикай Союза Паччахьалкхен гимн чIоагIъю СССР Лакхехьарча Совето».

III. 1. СССР эггара хьалхара Президент СССР халкъа депутатий Съездо пхе шера йолча хана хургволаш харжа оттаде.

Цу хоржамашка СССР Президенталла оттаве кандидатураш оттаю общественни организацеша цар союзни юкъарча органашка гIолла, СССР Лакхехьарча Совето, цун хIара палато, 100-нел кIезигагIа боаца нах юкъе болча СССР халкъа депутатий группаша а союзни республикаша а цар паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органашка гIолла. Хержарг лоархI СССР халкъа депутатех ахнел дукхагIчар тIехьа кхаж тесса кандидат. Нагахьа санна кандидатех цхьаннена а тIехьа ахнел дукхагIчар кхаж тесса беце — дукхагIа голосаш хиннача шин кандидатурана шозлагIа голосовани ю.

2. Харжа СССР Президент ший гIулакх кхоачашде волалу дув биачул тIехьагIа.

Президента дув баара ер текст чIоагIъе:

«Торжественно дув буъ аз советски халкъа тешаме гIулакх деш хила. СССР Конституце яхар мара дергдоацаш, сайна тIадехка СССР Президента доккхий декхараш дог цIена кхоачашде».

IV. Ер Закон кхоачашде доаладе тIаманйццинге а.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель
М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль,
1990 ш., 14 март.

КЕРДА МУЛАШ ДАХА

1990 шера шин бетта республика баьча балха керттера социально-экономически хьокхамаш

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Ерригга республика хьанийцача пачхьалкхен заказашкей юкъарчал доаццаш долча бувзамашкей хьежжа 1990 шера шин бетта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш 97,9 процент кхоачашдаьд, соахка цу юкъа 98,0 процент кхоачашдаьча.

Потребителашка дIа ца кхоачаш йисар 6,3 миллион сома маьха продукци, договорни дисциплина толхаьй ерригнех 21,6 процент йолча предприятешен объединенешен, (1989 шера шин бетта договорни декхараш 98 процент мара кхоачаш а ца деш, потребителашка дIа ца кхоачаш йисар 6,2 миллион сома маьха продукци).

Промышленни продукци арахийцай соахка цу юкъа хийцачул 2,4 процент дукхагIа.

Продукцена поставкаш яра дола договорни декхараш кхоачашдар, продукци дегIаахара темпаш (балхаш даь гIулакхаш) республика ерригга промышленность хьанийцача укх тайпара да:

	Договорни декхараш кхоачашдар			
	План кхоачашъяра проц.	ДIа ца йоккхийташ йисна продукци — млн. сом	Договорни декхараш кхоачаш ца дань предприятеш, проц.	Продукци дегIаахара темпаш процентаца
Ерригача республике гIолла	97,9	6,3	21,6	102,4
Союзни доалахьара промышленность	98,2	4,0	35,3	101
Республикански доалахьара промышленность	97,0	2,3	17,1	107,5
цу даькъе: Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета чуйоагIача промышленносто	98,7	0,1	22,2	98,4

Договорни декхараш дизза кхоачаш а деш, хьаьш йола продукци дукхагIа хилийтай Малгобекски, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски, Ножай-Юртовски, Шатойски, Веденски районашкарча промышленни предприятеша.

Лохача боараме да договорни декхараш кхоачашделга Октябрьски районерча промышленносте (96,6 проц.), Старопромысловски районерча промышленносте (95,7 проц.), Назрановски районерча промышленносте (91,1 проц.), Шалински районерча промышленносте (87,6 проц.), Шелковской районерча промышленносте (97,2 проц.), Сунженски районерча промышленносте (97,2 проц.).

Договорни декхарех продукцена поставкаш яра даькъе эггара дукхагIа тIехьаюсачарех я: Нохч-ГIалгIай «Терек» яха производственни мебельно-дахчах хIамаш ю объединени (71,5 проц.), «Пищемаш» завод (85,6 проц.), «Стройиндустрия» яха производственни объединени (84,9 проц.), Аргунски хьоар доаккха завод (85,0 проц.), Назрановски трикотажни фабрика (76,7 проц.).

Мехкдаьттен гази яккхара, фенол, мехкдаьттаапаратура, прибораш, автоматизаце средстваш, царна эша запасной оатхалаш, химически оборудовани, цемент, линолеум, кхыйола продукци арахецара оттаяь заданеш толамца кхоачашъяьй.

ПланагIа лаьрхIачул кIезигагIа арахийцад промышленни продукце цхьадола тайпаш. Ер шу доладелча денз халкъа боахамга дIа ца кхоачаш дисад 1,2 эзар тонн полиэтилен, 117 тракторни прицеп, 692 эзар сома маьха АПК-на лаьрхIа технологически оборудовани, 1,2 эзар кубически метр ардакх, 1,1 миллион етта кирпишк.

Халкъа эша товараш (корта бохабу, малараш а тIехьа, дIалаьрхIача хьадаьд 118,1 миллион сома маьха е 1989 шера шин бетта даьрел 19 миллион сома маьха дукхагIа.

Халкъа эша товараш хьадар хьахьонх дIахорча даппеша (розничин маьхах, млн. сом):

	1990 ш. шин бетта хьадараш	План кхоачашъяра проц.	1990 ш. шин бутт 1989 ш. шин беттаца нийсбича проц.
Халкъа эша товараш цу даькъе:	118,1	101	119
Кхачан продукташ	37,4	107	125
Корта бохабу малараш	33,0	101	136
Кхачан доаца товараш	47,7	97	106
царех яйгача промышленноста товараш	21,3	91	96

Кхачан продукташ арахийцай соахка шин бетта арахийцарел 7,4 миллион сома маьха дукхагIа.

Кхачан продукце цхьадола тайпаш арахецар:

	1990 ш. шин бетта хьадараш	План кхоачашъяра проц.	1990 ш. шин бутт 1989 ш. шин беттаца нийсбича проц.
Генарий даьтта — тонн	960	116	120
Кондитерски изделеш — эзар тонн	2	111	115
Макаронни изделеш — эзар тонн	1,1	100	94
Пачхьалкхен ялатах ьыкха ишк — эзар тонн	1,8	100,2	100,2
Маьхи маьхка-булочни изделеши — эзар тонн	18,1	100,9	96
Консерваш — млн. условни банка	31,4	119	113
цу даькъе сомий сонаш	21,1	106,7	103,6
Корта бохабеш доаца малараш — эзар дал.	143	111	99,0
Къаракъен ликерокъаракъа изделеши — эзар дал.	111	105	шозза
Комсех даьккха чхьагIар — эзар дал.	274	100,7	90

Шин бетта кхачан доаца товараш хьадар соахка цу юкъа даьрел 6 процент дукхагIа да. Из иштта дале а 1990 шера шин бетта планагIа лаьрхIачул 1,7 миллион сома маьха кIезигагIа даьд уж товараш.

Уж хьадара даькъе оттабаьча боарамга кхаьчаяц заводаш: «Электроинструмент» (план кхоачашъяьй 96 проц.), «Промавтоматика» НПО опытни (97 проц.), «Пищемаш» (92 проц.). «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни (58 проц.), «Стройиндустрия» производственни объединени (88 проц.).

Цхьадола кхачан доаца товараш хьадара заданеш кхоачашъяьй укх тайпара:

	1990 ш. шин бетта хьадараш	План кхоачашъяра проц.	1990 ш. февраль 1989 ш. февралаца нийсбича проц.
Мебель (розничин маьхах) — эзар сом	4991	113	124
Каьхата-белови товараш (розничин маьхах) — эзар сом	159	133	бархIазза
Бытовой химе товараш (розничин маьхах) — эзар сом	1626	100,2	133

КПСС ЦК Платформа проект ювцаш

Кхоане ехкилга дIадаккха деза

Ткъаь пхиъ шу дизад со коммунист вола. Гуш ма хиллара са партийни стаж йоккха я. Цу шерашка Iалаьмате дукха хIамаш хувцаденнад вай вахаре, иштта коммунистически парте. Цхьабакъда, массаза а вай вахаре, обществе хула хувцамаш КПСС хулачарел сихагIа хулаш таханарча денга хьакхаьчад, кхыметтел царех парти инициатор йолаш хьахулараш а тIехьа. Массаза а дIайолаенна йодача поезда тIехьакхе гIерта дезаш хиннад вай. Иштта гIулакх нийсделар перестройкаца а: Хьа-м кхайкайир вай из, хIаьта КПСС кердача хьалашка болх бе беза нийса йола, бакъйола программа хIанз мара, пхи шу даьнначул тIехьагIа мара ювцаш яц.

Парте XXVIII съездага йола КПСС ЦК Платформа проект бIарчча хьанийцача аз къоабалъеш, могаеш я. Сона хетачох цу тIа керттердар да бIаьшеренашка ше йоакхаргйола ха яьккха яьнна экономикера, политикера, идеологера догм дIаяккхар. Аз шаккхе кулг айду Конституце тIара ялхлагIа йола пункт дIаяккхийтара тIехьа, хIана аьлча, цо чIоагIдац КПСС сий — из лоходу цо. Наьха низагIа кач доллалургдолаш гIулакх дац из. Наьха оагIонгахьара сийдаккхар а цар тешам болийтар а карагIдувлача гIулакхашца де дезаш хIама да.

Цу даькъе, сона хетачогIа мехка дукхагIа партийни система хилийтача бакъахьа долаш да. ТIаккха наха царех шоаш къоабалъеш яр тIа а эцаргъя, лоархIарг а я. Оппозицех кхералга цIендаь дIадаккха деза. Из ца дарах мехка, халкъа, иштта партена зулам хилар. Дуккхача итташ долча шерашка керте латташ я коммунистически парти, долче безам бале а беце а наха хеталу, мичара хьабоагIаш ба-теш таханарча кегара овла, аьнна. Цунца цхьана цхьаккха тайпа конкуренци йоацаш, парте оагIорахьара цIенхаштта критика ца еш, керттерча даькъе цун аппарате нийслора коммунистически парте идеалаш ца тардала йишйоаца гIулакхаш: коррупци, бовзаш-безаш, гаргара хиларах цIена боаца нах балха тIа хьежабелга. Цу дерригне а халкъ хийрадаьккхар партецара.

Сона хетачох, коммунистий сий айдара, кхы мел дар дIадаьккхача а «цIенъе» езаш я из. Бакъдар аьлча, из де деза сталински хана даьча тайпара а ца деш. «ЦIенъе» еза аз яхилга да шоай лоIамагIа партера дIабувла бокъо лулга, партецара уж дIакъастарах царна вIалла зулам а дергдоацаш. Цхьабараш вахаре шоашта болча аьттонна КПСС члеиалла ийттаб, вожаш коммунист яха цIи лелае шоашта могаргда яхаш ийттаб, кхоалагIбараш къонабарий идеалех ца тешаш бараш а хиннаб. Цудухьа уж санна барашта ца доагIаш кач делла гIулакх санна да парти яхилга, хIаьта партера уж санна бараш дIабаьлча моральни даькъе уж кIезигбеш а балхара дIабоахаш а моттигаш нийслора.

Къоастаде дезаш да партийни аппарата гIулакхаш а. Боккъалдар аьлча, сона хетачох, парте аппарат эшаш я, обществени хьисапе беррига партийни болх чакхбаха низ дIакхоачаргбац. Цхьабакъда, цун тахан мел йола звеньяш эшаш йий-теш? Лоацца, цхьан дешаца аьлча, яц. Цхьайолча моттигашка эшаш яц парте райкомаши, горкомаши. Цу деша хьакъе хила еза доккхагIа беркат даргдола политика, хьалхарча даькъе мугIарерча коммунистий хьашташ кхоачаш а деш е КПСС ЦК Платформа проекта тIа маалара: «Партена мамогта кIоаргагIа демократизаци е еза, из хьахнила деза дуккхача партийни болча наьха кара Iаьдал хулийтаргдолча ларда тIа». ХIаьта из Iаьдал материальни даькъе чIоагIле йолаш хилийтара, юххьанцарча партийни организацешта бокъо яла еза шоай финансови средствай цхьан даькъах шоай хьаштдолчча бесса пайда ийбе. Сона хетачох из дош керттерчарех цаI да, тIехьатетта йишйоацачарех а да из.

Вай кердайоаккхаш латтача обществе керттерчарех цхьа моттиг дIалаца езарех я коммунистически парти. Цун низ дIакхоачаргболаш гIулакх а да из. ТIаккха йодаш латтача поезда тIехьакхе гIерташ тIехьа ада дезаргдац вай.

Л. ПУСТЫННИКОВ,
«Машинашъеча «Красный молот» яхача производственни объединене № 5 йолча цеха фрезеровщик.

ШОАТТА ДИ. НАЗРАНОВСКИ ТРИКОТАЖНИ ФАБРИКЕ

Укх шера ялхлагIча марта денз, бархI дийнахьа гIалгIай халкъа митинг хилар г. Назране. ЧIоагIа халахете а митинг йолча хана цхьаццайолча промышленни предприятеша болх ца беш, нийсделар укхаза. Цу деношка халкъа боахамга наьсархошкара дIа ца кхоачаш йисар нонагIо продукци. Бакъда, шоаш хьа ца еш йиса продукци юхаметтаоттаяра, пачхьалкхен декхар тIера дIадаккхара салоIача деношка а тIехьа къахьега дош делар болх ца беш лаьттача предприятей болхлоша. Царех ба Назрановски трикотажни фабрика хIамаш тегараш а.

ДIадахача шоаттадийнахьа, 17 марта, хIамаш тегараш балха арабаьлар, хIаьта хьинаре къа а хьийгар. Царех дуккхачар сменни нормаш дикка тIехихоачашйир. Цхьаболчар шишша норма йир цу дийнахьа. Дика болх бир бригадираш Дзейтова Сона, Караджева Дуги, Хаштырова Фатима керте латтача номераш 22, 23, 24 йолча конвейерий коллективаша. Цул совгIа, хьадаь барзкъаш дикен тIехдикен мара хилийтанзар. Шоашта хьалхашка латта декхараш цIенен диззан кхоачаш а деш, къахьийгар номераш 26, 27, 28, 29, 30 йолча конвейерашкара хIамаш тегача моторнсткаша.

Шоаттадийнахьа цаI-ах, шин норма кхоачаш а еш, хIамаш тийгар мотористкаша ТебоевгIар Фатимасен Мадинасен, Котиева Дошухана, Олигова Iайшета, Дакиева Лейлас, Берсанова Радимхана, Тимурзиева Зайнапа, Котиева Люсихана, Хамхоева Золдасхана, Колоева Мадинас, Дидигова Радимхана, Сакалова Марусяс, Газиева Марема, Медова Заремас, Плиева Любас, Муцольгова Эсета, Богатырева Дугурхана, кхы дукхачар. Уж а кхы дуккха бараш а дог тийша ба фабрика болх ца беш лаьттача деношка тIадиса декхараш лоацдача хана тIера дIа а даьха, шоай коллектив бIубенна дIахо дIагIоргхиларах.

СУРТАШ ТIА: шоаттадийнахьа трикотажни фабрике болх беш бола мотористкаш.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Салларий кхопаш

Бухара яхача городе болхаш бар ефрейтор И. Приходькои рядовой I. Хасиеви.

— Кхы а цхьа бIаь километр никъ бе беза вай, сих ца делча ханнахьа дIакхоачаргдац — аьлар ефрейторо.

Кхы сихагIа лалла йиш йоацаш, масса йодар Хасиев рула тIа вагIа тягач.

— Кхоачаргда, сагот ма де Iа — лоацца жоп делар цо.

Цхьабакъда, гаьнарча наькъагIа водача сага цIаьхха цхьаццa хIама духьалдоалаш хул, цун никъ бохабеш. Заркет яхача поселка юххе, кIаьнк бIаргавайра царна. Кулгаш а лестадеш машенагахьа удаш воагIаш вар из. Машен соцайир эскархоша.

— Йоаг! Склад йоаг! — цIогIа деттар кIаьнко узбекий меттала. — БоккхагIчарех саг вац! Складе салларий кхопаш ухк!

— Фу йоах цо? — хьаттар ефрейторас ший новкъостага, — сона узбекий мотт хац. Узбекистане шоллагIа шу даьккха вала воаллача Iийсас кхетабора из мотт. Вешта, талмач воацаш а кхетаде хала дацар кIаьнко гIо дехалга. Наькъа гаьна йоаццаш латтача лохоча гIишлона тхона кIалхара арабеттар Iаьржа кIур, гуш яр йоага цIи.

НIанащца баьккха чилла боага! — аьлар цо ефрейторага, складагахьа машен дIа а ерзаеш.

Машена тIера Iо а лийлха, пожарни щита тIера багор хьа а яьккха склада ниI йохае болабелар уж. КIаьнк юртара оарц деха вахар. НиI алтамаш тIера хьа а яьккха складе чубаьлар новкъостий. ХIама бIарга ца гуш кIур латтар цига, гIийло йоагача лампана йистера сийгаш Iолегар. Проводке замыкани йолга кхетадир эскархоша. Чилла кхопаш чуйолча галешта тIакхаьчаяцар цIи, хIаьта тхов боагаш бар. Пожарни щита тIера огнетушителаш хьа а яьха, цар чопаца цIи йоае болабелар Хасиеви Приходькои.

ЦIи лаьгIъялар. Дага доладенна цхьа гали тохкадаь арадаьккхар Iийсас. Цул тIехьагIа электропроводка хоадийр. Цигга тIакхаьчача юртарча нахаца цхьана йоайир цар йиса цIи...

— КIантий, шо децаре склад кIалхарйоаккхалургьяцар — аьлар оарцаца венача цхьан къонахчо. — Кхопаш молхар санна йоаг. Чилла ма бий из.

Шоаш болча хьоашал бийхар колхозхоша эскархой.

— Баркал, сиха да тхо чIоагIа, — аьлар царга Iийсас — шоай йиш яле цхьацца коана уж кхопаш я тхона, се цIавеча нахага дIахьокха.

— Мичара ва хьо? — хьаттар колхозхоша.

Ше Нохч-ГIалгIайчена Наурски районера волга а, эскаре гIулакх де тIавехалехьа «Притеречный» совхоза кормодобывающи бригаде къахьегаш хинналга а дийцар царга Iийсас.

— Ираз да хьа даьи наьнен иштта воI волаш, — аьлар цхьан къоаночо.

Уж нийса аьнна дешаш да. Советски Эскаре отличник волча Хасиева доккха сийду часте. Дуккхаза благодарносташи поощренеши кхайкаяьй цунна командованес.

...Колхозхощара дIакъасташ Iийсай бе йоахкар салтий газета юкъе ехка дотув бос бола салларий кхопаш.

А. ТИРГАННИК,
майор, Туркестански тIема округ.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Горячеводски бурув тохара балхий управлене меттел вай республикерча буровой коллективашта юкъе а даим яхье хьалха латташи эггара дикагIа лоархIаши я Драворубов Алексей Ефремовича кулгалдеча бурувдеттарий бригада коллектив. Мехкдаьтта доаллий хьажар гIоне кердача майде бурув а тохаш, мелови тIоанашкара «Iаьржа дошув» гучадаккхара скважина йоаккхаш я из. Проектага ялх эзарен цхьа бIаьа метр бурув тоха дезаш да из йоаккхаш. Цу даькъе шоашта хьалхашка латта декхараш доккхийн бехктокхамеи хилар дика кхетадеш ба бригадера лаьттан ченаш техкараш. Цудухьа шийттагIча пятилетка тIеххьарча шера хьинар кхо ца деш къахьег цар уж толамца кхоачашдара. Цу даькъе шерра яхь йоаржаяьй цар, тIехкIоарга скважинаш яхара йола прогрессивни технологи шерра балха юкъекхухь, култ-кара деча халача балхашта механизаци автоматизаци ю. Цудухьа карара шу доладелча денз графикал дикка хьалха баьнна бурув тохаш хьабоагIа уж.

Иштта къахьегарах ханал ах бутт хьалха рапорт делар бригада коллективо бурув тохара шин бетта задани кхоачашъярах. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул тIех цо техар кхо бIаь метр гаргга бурув. Ший производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ болх бир цо мартбетта а. Цудухьа бурув тохара хьалхарча квартала задани хIанзлехьа кхоачашъяьй. Ер бутт бовлехьа апрель бетта чотагIа цо тохаргда бIаьш метраш бурув. Бригада бурувдеттарий кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а дог гIоздоахаш да. Бурув тохача пайда эц ерригача ханах 85 процент совгIа йолчох. ХIара буровой станокаца юкъера лаьрхIача бетта бурув тохара коммерчески сухала задани дикка тIеххкоачашъяьй цар. Къахьегама овсарле дIабахача шин бетта планагIа лаьрхIачул итт процент лакхйир бригада коллективо. Химически реагенташ, утяжелитель, мархкал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, бурув тохарга дIабода мах лохбарах цу юкъа цо пачхьалкхенна 200 эзар сомал тIех пайда баьб.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, къаьстта дика къахьегаши башхадика производственни толамаш доахаши хиларца белгалбаьнна ба бурувдеттараш, сменай мастераш Воробьев Валентин, Попов Александр, бурувдеттарий гIончаш Руденко Виктор, Габуренко Владимир, слесарь Попович Валентин, кхы дуккха бараш. Цар массаза а бурув тохара технологически режим нийса а лелаеш, шоай сменни нормаш 130—135 процент кхоачашъю.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Тешаме новкъост

ХIанзчул ялхайтта шу хьалха духхьашха ший къахьегама никъ дIаболабир Гусева Людмила Александровнас Нохч-ГIалгIай «Терек» яхача мебельно-дахчах хIамаш еча производственни объединене цхьоалагIча мебельни фабрике. Цига бархI шера болх а баь, ше караьлцача профессех дика кхийттачул тIехьагIа из болх бе йолаелар объединенерча керттерча предприяте. БархI шу дизад цо шоллагIча цехе отделочница йолаш болх бу. Хьалхарча юхьигах атта дацар цу балха тIа, цхьаццайола халонаш хьалхашка увттар. Цхьабакъда, мел йоккха халонаш нийсъяларах бIукъожабеш йоацача цо эшайора уж. Бетташ, шераш сиха дIаухар, тIа-тIа кIоаргагIа бовзар цунна ший болх, долче, дикагIа хулар цо доаха производственни хьокхамаш. Ший опыт, дикагIйола балха методаш дIайовзийтар цо къонача болхлошта. Цудухьа коллективе чIоагIа сийдаьлар цун,

Тахан Гусева Людмила Александровнах оал цун новкъосташа башха-дика говзанча, специалист, тешаме новкъост, аьле. Из доккха тешал да. Из урхе яккхара дукха къахьийгад цо. Шийца цхьана къахьегаш болча болхлошца чIоагIа товши Iимерзеи я из.

— ТIехдика болх беши башха-дика производственни хьокхамаш доахаши я Людмила Александровна, — йоах сменни мастера Ш. Мержоева, — ший сменни заданеш массаза а тIеххкоачашъю цо. Цул совгIа, ше кийчъеш йола продукци дикеи тIехдикеи мара а хилийтац цо. Иштта чIоагIа цунна тешал ду профсоюза цехкома председателa М. Хашуевас, дуккхача болхлоша, новкъосташа, наьшаша.

— ЗIамигчунгара дIадолалу къахьегама дисциплина, балха тIа тешаме хилар, — йоах М. Хашуевас. КIезига ява а балха тIа цо мело ява, цхьа моттиг нийсъеннаяц производстве хьовзам хинна. Цехе хила майоагтIара порядок хилийтара тIехьа тIагIертта къовсам лоаттабу цо, моллагIа дале а шийна тIадилла гIулакх бехктокхаме а хеташ, цIена чакхдоаккхарех я из.

И. ТОХОВ.

«Вlаьсти». Н. КОБИАШВИЛЕ фотоэтюд.

М. Картоев

ДОШО ЦIИЙ

Иштта цIи йолча романа дИълагIа дакъа

(Инстедоалар. Доларур 17 март арадаьннача газета тIа).

— Я. Со я! Хьо малав? — хьаттар Гуржейхас. Шийна дага а доацаш дукха хIама дагадохийтар цунна кхы йист а ца хулаш, лоацавелча санна, латтийсача Диреса.

— Хьо ва из, Дирес?!

— Со дагавоагIа хьона?

— ВоагIа. Ткъаь итт шу саг вицваллал зама яц, сога хьаттача, хIара дийнахьа хIана гац, аьнна, вIаши бIаргагуш хилча хIаьте а.

— Ткъаь итт шу! Саг тешаргвий из бакъ да аьлча.

— Наьха дар хац сона, со-м тешаргья.

— Тахан-м, гIанахьа ца гойя, хьо гургъяц, аьнна, лаьрхIа вар со.

— Даьлах тийша да вай дерригаш а.

— Къоанал гарга гIертай найна, — аьлар Диреса.

— Даьра во ловзар-м да из.

— Вахаран валаран юкъе бIаьха никъ ба. Вала а хала ма дацар цу наькъах дагадоха хIама дисача.

— Ткъаь итт шу кIезига ка яц, тамаш а яц дагадоха хIама ца хилар.

— Къаделча а бераш санна, ма дий вай-м.

— Дезалий дезал хилча а, бераш санна, яхий Iа?

— Уйла йоацаш даь хIама тIехьале йоацаш хиннад, Гуржейха. ХIанз хувца йиш хилча, дукха хIама хувцаргдар аз сай вахаре.

— Лахан дIавуг, аьнна, хезад сона.

— ТIом болча хана цIагIа вагIа цхьанне гIулакх дац. Сий яхар доккха хIама да, Гуржейха.

— ХIанзеи тхьовреи тайп-тайпара кхетадора сий. Хьона дагавоагIа хургва Арс-Iален Сонта-Iален да Хьасан. Даьра вар во воацаш къонах. Визгий къонгашца чIоагIа яхь йолаш вар ма йоахий из.

— Из сона а дагадоагIа, — аьлар Диреса.

— Вала вижачара хьал а гIетта, тIехкарах шалта а элла, араваьнна хиннав йоах из. ЖIалешкеи котамашкеи кхайкаш санна, бIаьсти шоай бешамашка баьнна боахка Визгий къонгаш шийгахьа хьа а берзабаь: «Со лергва мотташ, гIаддаха хьувза хургда шо, хьажал со-м дийна ва шоана», — аьннад. ЦIагIа дIачувоаллаше, веннав из. ХIанзара бараш е наха юкъе къонахий а е шоай исташта моарой а бац.

— Нахах делха кхувргдар вай, вайх велха саг вий-хьогI? Дезал кхийча а къонгаша истий кхийлача а дуненах ялсмале хиланзар вайна-м. ГIийла никъ ба аз хьор. Со везачо а сона везачоа а ма кхоачалба из. Воча хIамах дала лорадолда вай, — аьнна, кIирвенна Гуржейхана бIарахьежар Дирес. Цу хана цун бIаргаш е эгIазлонах, е саготонах диза да ала хала дар. Хьаллота а луш, юха дIа а йовш латта лампаш санна, цкъаза меттавоагIар из, тIаккха юха а вIашкаводар. Дерригa ший вахар юхалустаргдар цо хIанз, ший низ дIакхаьчача.

— Дерригa дуне сай долаш санна, гIоза хургдар са вахар аз яьххача бесса, сона хийттача бесса из дIадоладеннадаларе. ДIадоладаьча бесса чакхдоал йоах моллагIа гIулакх, аьлар гIайгIане Гуржейхас. — Цу даьлах хье теше, тешалахь сох — дукха хий Iодахад хьона са бIаргех хьо сай хургвоацилга хайнача хана денз.

— ХIанз шек вац со айса даьха дог эрна дайнадоацилгах, аьлар Диресас, Гуржейхас аьннача дешаша гIозвакхарах.

Дитта тIехьашкара хьаарабаьннача бетто цIаьхха сийрдаьккхар Гуржейхий юкъ.

Цун бIаргашка хий латташ санна хийттар Диреса. Хьалха цунна йовзаш хиннача кхалсагал шийлагIа а цIимхарегIа а яр Гуржейха, бакъда, хозала доккха зе хиннадацар, дом тIабижача ингале пхьегIана санна мара. Фо теха тIера дом дIабахийтача ше хинначул ирчагIа хетаргьяц из. БIаргашка хьежача, шераша хьийга къа ше ма дарра гучадоал, уж кIоаргагIа а баьдегIа а хет.

— ДIавала къавенна Iовдал, — йоахар Диреса дего ши-шийца, — ший ханнахьа хьа ца даькхха зизах йоархI хиннай. ХIанз массайтазлагIа хьацар техар цунна. Бийса гаьна яьлча геттара бирсбенна мух дерригача дегIа хьатIахьерчар, шийлача цIагIа дерзанча дегIа хьатIайниххача даьреча кочо санна, массе маьже тохайолийташ. Юрта магIахьа цхьатарра массехк жIали Iаьхар, тIаккха юха а, лерга нIана боаттIабе санна, сатем эттар. Тховсара цхьаь ше яккха еза бийса дагаехар Гуржейхана, дог тохадалийтар цун цу уйло, тIаьаьцача топа кIал латташ санна.

— Ираз да чувахача духьал ва саг волчун, — аьнна, хийтар цунна. Из уйла Диресага дIаювца йиш йоацаш чIоагIа новкъа дар.

Картах букъ а тоIабаь, лаьттан тIера бIарг а ца боаккхаш латтар Гуржейха. Мар веннача хана денз эггара хьалха чурча низо вIашка йихьар из, ший кIорнгаш йолча бIена тIа уха оалхазар санна, юха а юха а, чукхийттача хий санна, тайп-тайпара уйлаш сувцар цун дега тIа. Бала ба ер дуне цкъа мукъне ираз дайзачунна.

— Кхом ба иштта чехка дIададахача вахара, аьнна, кхы йист ца а хулаш, сецар Гуржейха. — Юхакхостае йиш йоаца чарх кхеста яьннай.

— Дувца дукха а хилча, дерригаш а лоархIаме а хилча, мичахьара волалургва а хац сона-м.

— ХIанз ха а яхай, тIехьа а да. Наха фу аргда вай укхаза латташ бIаргадайча?

— Наха-м шоай безам бар аргдар, — набарах соманиккхача санна, хьалнийсвелар Дирес. — Хьа наIарга кхаччалца дIавоагIаргва со хьоца.

Цецъяьлар а эгIазъяхар а цхьатарра сомадаьлар Гуржейхий бIаргашка, бакъда, чехка йоастаелар из, шийна хийтар дIаала ца кхоаеш. Иштта хьал хул цIен да воацаш йисача кхалсагага, аьлар цо шиь-шийца. Наьха коа яьна топ а жерочун коара хоз, оалаш ма дий.

Гаьннара бIарахьежачоа дика гургвар, бетто сийрдабаьккхача готтача новкъа гIолла дIаволавенна ши саг.

Наха гIулакх де гIерт

Октябрьски районера розничи торгови объединенс чуйоагIаш йола № 33 йола тика.

Цу чу я хьоарах яь тайп-тайпара хIамаш: маьхк, мерза булкаш, батонаш, чIоракаш, иштта мерза хIамаш. Цул совгIа, хиланза даргдоацаш тоВараш а да цу тика чу.

БIарг тIаотт тика чу болаш болча лостама торгови болхлоштa боаггIача тайпара тIабувхача гIирса, мах беш латтарий нахацарча безама, эздела.

Хоатташ дола товар доацаш моттиг нийслац укхаза. Из иштта хилар хьахьокх жалобай книжка тIа долча йоазонаша. Масала, — хиланза даргдоаца товар доацаш бохам хинна дIаваха вийзавац са, аз дег тIара баркал ях тика коллективана, яздаьд О. Бакашева. А. Кадарова язду: массаза а безаме, доагтIача тайпара наьха йоакхо еш я тика коллектив.

Тика заведующи йола Евлоева Лейла торгови системе болх беш йола дукха шераш да. Цун дика вIаштIехьдоал наха дукхагIаоша товараш тика тIа хилийта. Цо хIара бетта ийдархошца конференцеш ю. Цига гучадоал балха тIара кхоачамбоацараш, наха эшаш дар.

Наьха ха зехьа ца йоаяра лоархIаме хIама да тика чу мел дола товар эза, целофанови тIормигашка чудилла хилар.

Тика болхлошта тIатехача алапес а айбаьб балхацара цар безам. Мах беш болчар 140 сом бетта эц, хIаьта заведующес 186 сом. План кхоачашйича 25 процент тIатох алапена.

Из дерригa иштта дале а, проблемаш йоацаш яц из коллектив. № 4 йолча маьхк еча заводо археца продукци цхьайолча хана во хул, маьхк хьакхахьара график телхаю.

Лоацца аьлча, тика чу боагтIача тайпара болх дIабахар Лейла балха тIа бехкхокхаме саг хилар да.

Т. МАЛЬСАГОВА.

МАРКАШКАРА ИСТОРИ

1889 шера ноябре Камеруна — цу хана германски колоне — губернатора ший доттагIчунга даймехка письмо дахьийтад. Из хиннад эггара хьалха дохьийташ дар хIаьтта вIашагIъеллача почтови службе. Цу хана денз бIаь шу дизара хетаяь филателистически выставка хиннай Яунде. Цунца чIоагIа хьаштдолаш хилар алхха коллекционераш хинна ца Iеш, истори дукха дезараш а. ХIана аьлча, эзар гаргга арахийцача камерунски маркашка мадарра хьахьекха ба бIаь шера мехко хьабена никъ.

1900 шера 10 ноябре арахийцача эггара хьалхарча марка тIа да бухь билла дода кема. Цу миниатюра дагадохийт Африка малхбузехьарча форда йисте йоккха форда держава хинна Камерун дIаэтта хинна хилар.

1915 шера почте ахча дIателара йолча знака тIа — Iаьржа цIока дола бIухо а укх тайпара йоазув а да «англо - французски экспедиционни корпус». Цу хана цхьоалагIа дунен тIом сихбеннача хана англичанашеи французашеи готдаь хиннад Камеруне германски эскар. «БIухо» лахача кора па йоагIа а эггара езагIа йола а камерунски марка лоархI.

ШоллагIа дунен тIом болча арахийцача дукkхача маркаша тешал ду фашистски Германена духьала тIом беш хинна камерунски стрелокаш майра хинна хилара. ТIом дIабаьнначул тIехьагIарчар тIа хьахьекха ба колонизатороашта духьала лоаттабаь къовсам. Ший лоIаме йолча Камеруне эггара хьалха арахийца марка 1960 шера апреле араяьккхай.

ТАСС корр.

Яунде.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Хоаттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малкбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 10—15, Грозне 12—14 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —3 +2, дийнахьа +7 +12 градус йолаш хилеи тарлу. Метеостанци.

ТЕЛЕПРОГРАММА

20 МАРТ

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — «Дуэль хинначул тIехьагIа» яхача телефильма-спектакль.
11.05 — Из хиннад... хиннад...
11.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30—Документальни фильм.
16.55 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
17.00 — «Алмазы Якутии» яхача берий ансамбло оттаеш йола «Щелкунчик» яха П. И. Чайковске балетера дивертисмент.
17.30 — Финлянди телевидени программа.
18.00 Фестивала приметаш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Из шоана мог.
19.45 — «Резонанс». «Куда идет Восточная Европа?».
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Во бору брусника» яхача художественни фильма 1-ра сери. (Премьера).
23.00 — «У княгини Зинаиды Алексеевны Шаховой в Париже» яха доазол дехьарча эрсий культура.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Дерригa а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Физика 11-гIа класс.
9.05 — Французски мотт. Iомабау 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Географи 7-гIа класс.
11.05 — ЦIагIара академи.
12.05 — «Три дня праздника». «Казахфильм» яха союзни республикай студей фильмаш.
13.25 — Документальни фильмаш.
14.10 — Ритмически гимнастика.
14.55—Документальни фильм.
15.25 — Телефильмаш.
16.05 — «Австри альпийски баллада» яха кинопрограмма.
17.15 — Музыкальни открытка.
17.25 — Мультфильм.
17.40 — Цхьан проблемага тайп - тайпара хьажар. (Юхагойтар).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лахкехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

21 МАРТ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот,
8.35 — Мультфильм.
8.45 — Документальни фильм.
9.10 — «Щелкунчик» яха П. И. Чайковске балетера дивертисмент.
9.40 — «Во бору брусника» яхача художественни фильма 1-ра сери.
10.55 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль, «Пакистана провинцешка гIоллара ашарий наькъаш».
11.30 — Дунен гонахьа яха альманах.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Берий сахьат (ангалийски метта урокаца).
17.30 — «Возвращение в Виндхук» яха телефильм.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Футбол. Европейски чемпиона кубок. 1/4 финал. «Днепр» — «Бенфика» (Португали).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Во бору брисника» яхача художественни фильма 2-гIа сери.
23.05 — Политически диалогаш. Фу хулаш латт Эстоне.
00.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Дерригa а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Физика 9-гIа класс.
9.05 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11,35 — Физика 7-гIа класс.
11.05 — Iилма-довзийтара фильмаш.
12.05 — Волейбол. СССР чемпионат. МаIанах. «Динамо» (Московски область) — «Автомобилист» (Ленинград).
12.50 — «Сигма» (Новосибирск) яха РСФСРа городий телестуди.
13.30 — Футбол. СССР кубок. 1/4 финал. «Динамо» (Москва) — «Динамо» (Минск).
16.15 — «Телефонацара кхо истори», «Павел Луспекаев» яха кинопрограмма.
17.50 — «Телезу» (нохчий меттала).
18.05 — «Маьрша доагIалда шо» яха документальни фильм.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лахкехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

22 МАРТ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Ши дог» дIалокх Чумак Анжелас.
9.00 — Футбол. Европейски чемпиона кубок. 1/4 финал. «Днепр» — «Бенфика» (Португали) 2-гIа тайм.
9.50 — «Во бору брусника» яхача художественни фильма 2-гIа сери.
11.15 — Л. Бондаренко (баян).
11.25 — Берий сахьат (ангалийски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Коталон 45-шу дизарга. Документальни фильм.
16.50 — «Если вам за...»
17.35 — «Донахью и дети» яха программа гойт Познер Владимирас.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — Политически диалогаш. КПСС ЦК партн XXVIII съезда платформа ювцаш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Илли сага дагадехад» поэта Л. Дербенева авторски сайре.
22.45 — Актуальни интервью.
22.55 — Л. Дербенева авторски сайре дIахододар.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 «Дерригa а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Биологи 11-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Литература 10-гIа класс.
11.05 — Iилма-довзийтара фильмаш.
12.05 — «Трускавчанка» яхача халхара халкъа ансамбла концерт.
12.35 — Документальни фильма премьера.
13.05 —ДIалокх СССР халкъа артиста Ц. Такишвиле.
13.40 — Ритмически гимнастика.
14.10 — Б. Чичибабин. «ЦIаькха а сайх поэт хиттавац сона».
15.15 — Iилма - довзийтара фильма премьера.
15.25 — «Къонахчалла урокаш». «Портной», «Тешаш бехке бу» яха кинопрограмма.
17.25 — Информационно-публицистически программа.
18.05 — Киножурнал.
18.15 — «Нийсхо котъяйла» (гIалгIай меттала).
19.00 — СССР Лахкехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

23 МАРТ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
9.05 — «Шера ханаш». Март.
10.05 —Документальни фильм.
10.35 — Росси халхара ансамбла концерт.
11.15 — Документальни фильм.
11.35 — «Донахью и дети» яха программа гойт Познер Владимирас.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — «Там, за лесом овраг» яхача фильм-концерта премьера.
17.10 — «Сакъердаме старташ».
17.55 — Документалаьни фильме премьера.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Лов Еррыгроссийски конкурса лауреат вола А. Бардин (ворхI мерз бола гитара).
19.10 — Ца кхераш лелар.
19.40 — Бокхийчарна дола мультфильм.
1950 — «ЦIеча кIувса тIа кхоъ» яхача телеспектакла премьера.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Ахкан ханага довлар.
21.40 — «Из хиннад... хиннад...
22.00 — Взгляд.
23.45 — Ден лув кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Дерригa а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Музыка 3-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабау 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Географи 6-гIа класс.
11.05 — «Мама, папа, сон.
12.05 — Документальни фильма премьера.
12.25 — Иллюзион. «Голубое на голубом» яха художественни фильм. (Итали, 1958 ш.).
14.25 — Молдавски Паччахьалкхен филармоне педагогаши студенташи выступатьду.
15.10 — «Небывальщина» яха берашта дола фильм-концерт.
15.50 — «Продиктовано временем» яха телефильм.
16.10 — «Боахама расчет юкъельнихача» («Электроинструмент» завод) (гIалгIай меттала).
17.00 — «Даьхенах дола дош» М.-С. Плиев (гIалгIай меттала).
17.30 — Аренда — кхиамашна тIебаьду некъ (нохчий меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лахкехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

24 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Камень, когда поет» лов Армянски ССР халкъа артист вола С. Карапетян (дудук).
8.50 — Шун беш.
9.20 — «Мы любим танцевать». Дунен халкъашта юкъера берий бальни халхара фестиваль Софи.
9.50 — Мультфильм.
10.20 — Саг. Лаьтта Вселенни.
11.20 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
11.25 — Хьайбай дунен тIа.
12.25 — «Циск лерргаIа доагIа» яха берашта дола фильм. (ЧССР. 1985 ш.). (Духхьашха).
13.40 — Спектр.
14.10 — Коталон 45 шу дизарга. «Еще до войны» яхача художественни фильма 1-ра сери.
15.15 — «Наше наследие». Т. Костаки.
15.55 — «Рыцарь музыки — Георг Отс» яха фильм-концерт.
16.55 — Политически диалогаш. КПСС ЦК партии XXVIII съезда платформа ювцаш (г. Барнаул).
17.25 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Как веснушки на лице» (ЦДФ, ФРГ).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — «Когда поют солдаты» яха салтий иллей фестиваль. ШоллагIча тура финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — «Счастливый случай» яха телевикторина.
22.55 — Ден лув кхера.
23.10 — «Популярни музыка кердадараш». «А» яха программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — К. Сакиев (баян).
8.30 — «Тихая застава» яха художественни субтитрашцара фильм.
10.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
10.30 — «Александр Невский» яха исторически фильм (1938 ш.).
12.25 — Кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
13.30 — Педагогика массарна а.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Коллаж.
17.05 — «Виват, Россия».
17.05 «Мультфильмаш.
18.05 — Телефакт. Критически журнал.
18.20 — Кирпични лихорадка.
18.45 — «Вай долчохь хьашалгIахь. Говзанча Нинциев Iумар-Паша» (нохчий меттала).
19.20 — «Фаьлг, фулг». Берашта лаьрхIа йола программа (гIалгIай меттала).
19.40 — Хоамаш, реклама.
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Памир» 2-гIа тайм.
20.45—Документальни фильм.
21.00 — «Аз шоана локхаргда» яха В. Егорова иллин.
21.30 — «Говрах дола истори» яха Л. Толстой «Холстомер» яхача повестах даьккха Академически Йоккхача драматически театра фильм-спектакла премьера.
23.35 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. Кросс. Финляндера передача.
00.05 — Боккхийчарна дола мультконцерт. Бийсанара сеанс.
00.45—Художественни фильм.

25 МАРТ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Iуррехьа».
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
13.00 — Музыкальни киоск.
13.30 — «На земле Эллады». Греци къаман цIей — кортамукъален Ди.
14.20 — Коталон 45 шу дизарга. «Еще до войны» яхача художественни фильма 2-гIа сери.
15.25 — «Время собирать камни». Дунен халкъашта юкъерча организаци конгресс. Хиросиме «Ядерни тIом соцабара дунен тIара халкъаш вашагIкхетар».
16.15 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — «Марафон-15» яха берий информационно - публицистически программа. КIиранден кинозал.
19.00 — Мультфильма премьера.
19.25 — «Единственная дорога» яха художественни фильм. (СССР, Югословаи) (Духхьашха).
21.00 — 7 ди.
22.00 — Массехана долчох йола уйлаш. КIиранден нравственни проповедь.
22.15 — «И то же в вас очарованне» яха И. С. Козловске дакъа лоацаш дола музыкальни фильм.
23.40 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Туркменски ССР. г. Ашхабада берий филармони скрипачай ансамбла выступлени.
8.50 — «Аплодисменты» яхача документальни фильма премьера.
9.10 — «Наьха ловзараш» яха художественни субтитрашцара фильм.
10.30. — Документальни фильм.
10.45 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
13.00 — «Акха Гаврил» яха берашта дола фильм.
14.10 — Документальни фильма премьера.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Верашта дола фильм.
17.15 — Нохчийн мотт Iамабо (нохчий меттала).
17.45 — «Орамаш» (нохчий меттала).
18.30 — Киносерпантин. 1-гIа дубль.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Киносерпантин. 2-гIа дубль.
21.00 — 7 ди (сурдопереводаца).
22.00 — Киносерпантин. 3-гIа дубль.

РАДИОПРОГРАММА

20 МАРТ, ШИНАРА

7.30 — «Юрта Iуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Халкъа лирически музыка концерт (гIалгIай меттала).
9.15 — Музыка.
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — Конфликтни ситуаци (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера трансляци (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — «Саги закони» (нохчий меттала).

21 МАРТ, КХАЬРА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Радио керда музыкальни записаш (нохчий меттала).
11.15 — Р. Евлоева дIалокх (гIалгIай меттала).
11.30 — 12.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче (гIалгай меттала).
15.30 — «Тхона баргадайна дуне».
15.50 — Музыка.
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера трансляци. (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 — Халкъа инструментий ансамбло дIалокх (нохчий меттала).

22 МАРТ, ЕРА

7.30 — Сихдалар юхаувзарца.
7.40 — Хоамаш.
7.55 — 8.00—Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Литературеи искусствои (нохчий меттала).
11.15 — партии 28-ча съездага йола КПСС ЦК платформа проект ювцаш.
11.30 — Доал доацача боахамий адресаш.
11.45 — Бехктокхама дефицит (гIалгIай меттала).
15.30 — Лаьтта леладархой — арендатораш болча (гIалгIай меттала).
15.45 — Музыка.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — 18.00 — Шоана, юрта къахьегамхой (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Музыка.
18.40 — Поэта декаш дола дош (гIалгIай меттала).
18.55 — 19.00 — Музыка (гIалгIай меттала).

23 МАРТ, ПIАЬРАСКА

7.30 — «Юрта Iуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Дерригa вайх тийша да». Микрофона хьалхашна ва поэт Яндарбиев З. РадиоладугIархоша дехарах (нохчий меттала).
8.50 — 9.00 — «ДотагIал». ГIумкий меттала передача.
11.15 — 12.00 — «Гаьнарча шерий иллеш» (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Перестройка: гIулакхаши проблемаши (гIалгIай меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 — 18.00 — Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 — Халкъа ашараш (нохчий меттала).

24 МАРТ, ШОАТТА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Город Грознерча школашка нохчий мотт иштта Iомабу (нохчий меттала).
10.15 — Концерт (нохчий меттала).
10.35 — Реклама.
10.40 — 11.00 — Коталон 45 шу дузаш: «Дашо седкъа легаш ба». Советски Союза Турпалхочох Х. Дачиевах йола очерк (нохчий меттала).
11.00 — «Школьни глобус».
11.30 — Вахара юрт хоржаз.
15.15 — «Радуга» фольклорни клуб.
16.00 — Арендни подряд болх беш я (нохчий меттала).
16.16 — 17.00 — «Кавказа Iуйренаш» радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

25 МАРТ, КIИРАНДИ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — Ден темагIа (гIалгIай меттала).
8.15 — Моаршал хилда шоана.
11.30 — 12.00 — Музыкальни программа.
15.15 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — Микрофона хьалхашка театр.
16.30 — Реклама.
16.40 — ГIумкий музыка (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллешца доттагIал леладарашта» яха концерт (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта бовхама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского. 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи. шоаттеи деношка

СФ03025. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92 Заказ № 973.